

**De positie van de gesubrogeerde
verzekeraar ex artikel 284 WvK binnen het
strafrecht**

door

Albert Stoetzer

De positie van de gesubrogeerde verzekeraar ex artikel 284 WvK binnen het strafrecht

door

Albert Stoetzer

Ichthus HEAO te Rotterdam, 2001.

© Albert Stoetzer, Bergen op Zoom.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotocopieën, opnamen, of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voorwoord

Deze scriptie is tot stand gekomen in het kader van een afstudeeropdracht. Dit ter afronding van de opleiding Management, Economie en Recht (MER) aan de Ichthus HEAO te Rotterdam.

Op het onderwerp van de scriptie ben ik gekomen nadat iemand opzettelijk een ruit had vernield van het winkelpand van mijn vader. De persoon in kwestie was ergens boos over geworden en koelde op deze wijze zijn woede. Dat het onze ruit betrof was toeval. De dader werd kort na het incident aangehouden door de politie. De zaak was bewijstechnisch geen probleem gelet op de vele getuigen. Mijn vader heeft de glasservice gebeld en die heeft de schade verder afgewikkeld, ook met de verzekeraar. We hebben zelfs nooit een rekening gezien. Wel werden we benaderd door de politie met de vraag of de dader met ons contact had gezocht. De politie had namelijk met hem afgesproken de zaak te seponeren indien deze de schade zou vergoeden. Van de dader hebben we echter nimmer iets vernomen, zodat de politie de zaak doorzond naar het openbaar ministerie. Van het parket ontvingen later nog een slachtofferbrief met informatie over onze rechten. Daarnaast werd in de brief gevraagd de verzekeraar van het parketnummer in kennis te stellen indien de schade reeds door deze zou zijn vergoed. De brief is bij ons in de vergetelheid geraakt totdat ik mezelf ging afvragen wat de gevolgen voor de dader waren geweest. Het bleek dat hij een transactieboete heeft betaald van - naar ik mij herinner - ongeveer fl 750,--. Of de verzekeraar nog verhaal heeft genomen op de dader, weet ik niet. Wij hebben de verzekeraar in ieder geval niet geïnformeerd over het parketnummer, en de verzekeraar heeft ons er nooit om gevraagd. Dit riep bij mij de vraag op, wat nu de rechten zijn van een verzekeraar. En zie hier, mijn onderzoek.

De resultaten van het onderzoek kunnen voornamelijk worden gebruikt door beleidsmakers die streven naar een sterkere positie voor gesubrogeerde verzekeraars binnen het strafrecht. Hetgeen natuurlijk ook geldt voor de beleidsmakers van vergelijkbare rechtsopvolgers die hetzelfde nastreven. Het onderzoek bevat namelijk een vrij uitvoerig overzicht van de huidige stand van zaken. Daarnaast bevat het een gedetailleerde opsomming van de argumenten die zowel tegen als voor de toelating van de gesubrogeerde verzekeraars tot het straftraject, pleiten.

Daarnaast is het onderzoek natuurlijk belangwekkend voor een ieder die in verband met criminaliteitsschaden uitvoering geeft aan artikel 284 WvK. Tot slot is het ook interessant voor diegenen die belangstelling hebben voor de positie van derden binnen het strafrecht.

Het onderzoek is afgesloten op 4 februari 2001.

Tot slot spreek ik mijn dank uit aan Mw. Carolien Scheepstra die mij bij het schrijven van deze scriptie heeft begeleid.

Aan Ma, Pa, Ellie, m'n lief en m'n beste vriend,

Albert

Inhoudsopgave

Verklarende woordenlijst.

1	<u>INLEIDING.</u>	1
1.1	DE OVERHEID EN HAAR BELEID IN DE AANPAK VAN ONVEILIGHEID.	1
1.2	DE VERZEKERAARS EN HET STREVEN NAAR VEILIGHEID.	2
1.3	DOEL VAN HET ONDERZOEK EN PROBLEEMSTELLING.	6
1.4	UITGANGSPUNTEN EN RANDVOORWAARDEN.	9
1.5	OPBOUW.	10
2	<u>WETTELIJKE SUBROGATIE VAN DE SCHADEVERZEKERAAR.</u>	12
2.1	INLEIDING.	12
2.2	ARTIKEL 284 WETBOEK VAN KOOPHANDEL.	12
2.3	ARTIKEL 7.17.2.25 NIEUW BURGERLIJK WETBOEK.	13
2.4	HET BEGINSSEL ACHTER DE SUBROGATIE.	14
2.4.1	DE OPVATTINGEN VAN DE WETGEVER?	14
2.4.2	DE FUNCTIE(S).	15
2.4.2.1	De functie van de subrogatie volgens de literatuur.	15
2.4.2.2	De functie van de subrogatie volgens de jurisprudentie.	16
2.5	RECHTSKARAKTER EN NOODZAAK VAN SUBROGATIE.	18
2.6	DE BEPERKINGEN.	21
2.6.1	DE EERSTE BEPERKINGEN; DE REDACTIE.	21
2.6.2	DE TWEEDE BEPERKING; DE TIJDELIJKE REGELING VERHAALSRECHTEN.	23
2.6.3	DE DERDE BEPERKING; BENADELENDE HANDELINGEN DOOR DE VERZEKERDE.	23
2.6.4	DE VIERDE BEPERKING; VRIJWILLIGE KEUS VERZEKERAAR.	27
2.6.5	SOMMENVERZEKERINGEN.	28
2.7	SOORTGELIJKE VERHAALSRECHTEN IN VOGELVLUCHT.	29
2.8	DIFFERENTIATIE IN AARD EN OMVANG VAN AANSPRAKELIJKHEID EN SCHADE.	32
2.9	DE SAMENLOOP VAN VORDERINGEN.	34
2.10	DE WENSELIJKHEID VAN DE GEVOLGEN.	35
2.10.1	TEN AANZIEN VAN DE POSITIE VAN DE LAEDENS.	36
2.10.2	TEN AANZIEN VAN DE POSITIE VAN DEGENEN DIE SCHADE LIJDEN.	37
2.10.3	TEN AANZIEN VAN DE POSITIE VAN DE VERZEKERAAR.	37
2.10.4	TOT SLOT.	38
3	<u>DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING.</u>	40
3.1	INLEIDING	40
3.2	RATIO.	40
3.2.1	ENKELE ONTWIKKELINGEN.	41
3.3	DE MATE VAN EIGEN SCHULD VAN DE VERZEKERDE EN DE GEVOLGEN DAARVAN.	42
3.3.1	DE VERSCHILLENDE SCHULDGRADEN.	44

3.3.2	HET EIGEN-SCHULD-PRINCIPE EN DE AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING.	45
3.3.3	HET EIGEN-SCHULD-PRINCIPE EN POLISVOORWAARDEN.	49
3.3.4	CONCLUSIE.	54
3.4	BEWIJS VAN OPZET.	54
3.5	DE RECHTSVERHOUDING TUSSEN DE AANSRPAKELIJKHEIDSVERZEKERAAR EN DE VERZEKERDE TER ZAKE DE BEOORDELING EN AFWIKKELING VAN AANSPRAKELIJKHEID.	55
3.6	STRAFVERVOLGINGEN.	58
3.7	TOT SLOT.	59
4	<u>SAMENVATTING VAN CONCLUSIES.</u>	60
4.1	INLEIDING.	60
4.2	VEILIGHEID EN DE AANPAK VAN CRIMINALITEIT.	60
4.3	SUBROGATIE.	60
4.4	AANSPRAKELIJKHEIDSVERZEKERING.	62
4.5	TOT SLOT.	63
5	<u>EVALUATIE EN EIGEN MENING.</u>	64
5.1	INLEIDING.	64
5.2	DE WENSELIJKHEID VAN SUBROGATIE EX. ART. 284 WvK.	64
5.2.1	DE INVLOED VAN BLOEMBERGEN.	64
5.2.2	BLOEMBERGEN, TWEE (UITGANGS) PUNTEN.	65
5.2.3	BLOEMBERGEN'S PUNTEN VAN KRITIEK.	67
5.2.4	DE PUNTEN VAN BLOEMBERGEN VERSUS SCHADE ALS GEVOLG VAN CRIMINEEL GEDRAG.	71
5.2.5	KÖSTER.	76
5.2.6	TOT SLOT.	78
5.3	SUBROGATIE EEN (MORELE) VERPLICHTING?	80
5.4	HET BELANG VAN DE VERZEKERAAR EN DE VERZEKERDE ONDERBELICHT?	82
5.4.1	HEEFT DE GESUBROGEERDE VERZEKERAAR SCHADE?	82
5.4.2	DE VERMOGENSPOSITIE VAN DE GESUBROGEERDE VERZEKERAAR ALS BELANG?	84
5.5	DE OPVATTINGEN VAN LEDEBOER TEN AANZIEN VAN ARTIKEL 284 WvK.	89
5.6	TOT SLOT.	91
6	<u>DE BENADEELDE EN HET STRAFRECHT; DE (RECENTE) HISTORIE.</u>	92
6.1	INLEIDING.	92
6.2	DE HISTORISCHE POSITIE VAN DE BENADEELDE IN HET ALGEMEEN.	92
6.3	DE POSITIE VAN HET SLACHTOFFER VOORAFGAAND AAN DE WET TERWEE.	94
6.4	DE INTERESSE IN HET 'SLACHTOFFERSCHAP'.	96
6.5	DE BELANGRIJKSTE ONTWIKKELINGEN.	97
6.6	DE WET TERWEE.	100
6.7	ENKELE ONTWIKKELINGEN NA DE WET TERWEE.	102
6.8	TOT SLOT; DE VERZEKERAARS.	103

7 SCHADE, WELKE MOGELIJKHEDEN VOOR EEN BENADEELDE? 107

7.1 INLEIDING.	107
7.2 BEKLAG OVER HET NIET VERVOLGEN VAN STRAFBARE FEITEN, ART. 12 Sv.	107
7.3 STRAFRECHTELIJKE DADING.	112
7.4 DE TRANSACTIE, ART. 74 SR.	120
7.5 DE BIJZONDERE VOORWAARDEN VAN ARTIKEL 14C SR.	126
7.5.1 KARAKTER VAN DE BIJZONDERE VOORWAARDEN.	126
7.5.2 VERGOEDING VAN SCHADE.	128
7.5.3 DE STORTING VAN EEN SOM GELDS IN HET SCHADEFONDS GEWELDSMISDRIJVEN OF TEN GUNSTE VAN EEN INSTELLING DIE DE BELANGEN VAN SLACHTOFFERS VAN STRAFBARE FEITEN BEHARTIGT.	130
7.5.4 GEDRAGSVOORWAARDEN.	133
7.6 DE VOEGINGSPROCEDURE, ARTT. 51A - 51F Sv.	134
7.6.1 INLEIDING.	134
7.6.2 KENMERKEN.	135
7.6.2.1 Gemak, snelheid en goedkoop.	135
7.6.2.2 Accessoiriteit.	135
7.6.3 OVERIGE ARTIKELN.	140
7.6.4 VOOR WELKE GROEP VAN BENADEELDEN IS DE VOEGINGSPROCEDURE PRIMAIR BEDOELD?	144
7.7 DE SCHADEVERGOEDINGSMAATREGEL, ART. 36F SR.	144
7.8 HET SCHADEFONDS GEWELDSMISDRIJVEN.	149
7.9 DE PLUKZE-WETGEVING.	151
7.10 REGELING INZAKE DE BEWARING EN DE TERUGGAVE VAN INBESLAGGENOMEN VOORWERPEN, ARTT. 116 - 119A Sv.	158
7.11 BEKLAG, ARTT. 552A, 552AB, 552B EN 552CA Sv.	158
7.12 INZAGERECHT.	160
7.12.1 BEKLAG OVER HET NIET VERVOLGEN VAN STRAFBARE FEITEN EN DE VOEGINGSPROCEDURE.	160
7.12.2 WET OPENBAARHEID VAN BESTUUR, WET PERSOONSREGISTRATIES EN WET BESCHERMING PERSOONSGEGEVENS.	160
7.12.3 POLITIE EN WET POLITIEREGISTERS.	162
7.13 EVALUATIE VAN DE MOGELIJKHEDEN IN RELATIE TOT ELKAAR.	163
7.13.1 INLEIDING.	163
7.13.2 SCHADEVERGOEDINGSMAATREGEL EN VOEGINGSPROCEDURE.	164
7.13.3 DE SCHADEVERGOEDINGSMAATREGEL EN DE ANDERE MOGELIJKHEDEN TOT SCHADEVERGOEDING.	169
7.13.4 SCHADEVERGOEDINGSMAATREGEL OF BOETE?	169
7.13.5 DE NIEUWE BIJZONDERE VOORWAARDE ALS BEDOELD IN ARTIKEL 14C LID 2, 4 ^E SR.	170
7.13.6 DE SCHADEVERGOEDINGSVOORWAARDE EX. ARTIKEL 14C LID 2 TEN 1 ^E SR VERSUS DE ANDERE WEGEN TOT SCHADEVERGOEDING.	171
7.13.7 ARTIKEL 36E LID 6 SR (PLUKZE-WET) EN HET TYPE SCHADEVERGOEDINGSPLICHT.	172
7.13.8 DE DADER BETAALT NIET!?	173
7.14 TOT SLOT.	175

8 DE GESUBROGEERDE VERZEKERAAR VERSUS DE MOGELIJKHEDEN?

176

8.1	INLEIDING.	176
8.2	BEKLAG OVER HET NIET VERVOLGEN VAN STRAFBARE FEITEN.	176
8.2.1	OUD RECHT.	176
8.2.2	HUIDIG RECHT.	179
8.2.3	CONCLUSIE.	182
8.3	STRAFRECHTELIJKE DADING.	183
8.4	TRANSACTIE.	184
8.5	BIJZONDERE VOORWAARDEN BIJ EEN VOORWAARDELIJKE VEROORDELING.	186
8.6	VOEGING.	190
8.7	SCHADEVERGOEDINGSMAATREGEL.	191
8.8	HET SCHADEFONDS GEWELDSMISDRIJVEN.	197
8.9	PLUKZE-WETGEVING.	198
8.10	REGELING INZAKE DE BEWARING EN DE TERUGGAVE VAN INBESLAGGENOMEN VOORWERPEN.	203
8.11	BEKLAG.	204
8.11.1	ARTIKEL 552A SV.	204
8.11.2	ARTIKEL 552AB SV.	207
8.11.3	ARTIKEL 552B SV.	207
8.11.4	ARTIKEL 552CA SV.	208
8.11.5	TOT SLOT.	209
8.12	INZAGERECHT.	210
8.12.1	INLEIDING.	210
8.12.2	BEKLAG OVER HET NIET VERVOLGEN VAN STRAFBARE FEITEN EN DE VOEGINGSPROCEDURE.	211
8.12.3	AANRIJDINGSZAKEN.	211
8.12.4	INFORMATIEVERZOEKEN AAN POLITIE.	211
8.12.5	INFORMATIEVERZOEKEN AAN HET OPENBAAR MINISTERIE.	215
8.12.5.1	Het (nieuwe) Privacyreglement COMPAS.	218
8.12.6	FRAUDEAANPAK EN DE UITWISSELING VAN INFORMATIE.	219
8.13	SAMENVATTING.	220

9 VOEGINGSPROCEDURE EN GESUBROGEERDE VERZEKERAAR; DE ARGUMENTEN VOLGENS GROENHUIJSEN.

222

9.1	INLEIDING.	222
9.2	HET PROEFSCHRIFT VAN GROENHUIJSEN.	223
9.3	DEEL I	223
9.3.1	INTERMEZZO; TER AANVULLING OP GROENHUIJSEN.	225
9.4	DEEL II	228
9.5	ARGUMENTEN TEGEN VERSTERKING.	229
9.6	ARGUMENTEN VÓÓR VERSTERKING VAN DE RECHTSPOSITIE VAN DE BELEDIGDE PARTIJ IN HET STRAFGEDING.	230
9.6.1	PROCESECONOMISCHE ARGUMENTEN.	230
9.6.2	BUITENLANDSE RECHTSTELSELS.	231
9.6.3	WAARHEIDSVINDING.	232

9.6.4	STRAFTHEORIE	232
9.6.5	OVERIGE ARGUMENTEN; RECHTSHISTORIE, SLACHTOFFER, VERKEER, CONTROLE OP DE AMBTSVERRICHTINGEN VAN HET OPENBAAR MINISTERIE, VERDACHTE/DADER.	234
9.7	VOORSTELLEN TOT WETSWIJZIGING; SUBROGATIE EN CESSIE.	236
9.7.1	INTERMEZZO; DE PUBLICATIES ACHTER DE VOORSTELLEN TEN AANZIEN VAN SUBROGATIE EN CESSIE.	237
9.7.1.1	Langemeijer.	237
9.7.1.1.1	Goudsmit en Langemeijer.	240
9.7.1.2	Minkenhof.	241
9.7.1.3	Van Marwijk Kooy.	242
9.7.1.4	Polak.	243
9.7.1.5	Jonkers.	244
9.7.1.6	Overige; Van der Veen, Hulsman, Corstens, Van der Star, Dorhout Mees en Köster	244
9.8	WAARDERING VAN DE ARGUMENTEN EN DE VOORSTELLEN TOT WETSWIJZIGING.	247
9.8.1	WAARDERING VAN DE ARGUMENTEN.	247
9.8.1.1	Rechtshistorie.	247
9.8.1.2	Rechtsvergelijking.	248
9.8.1.3	Waardering van de overige argumenten.	248
9.8.2	UITGANGSPUNTEN.	250
9.8.3	GROENHUIJSEN 'S TOETSING VAN DE VOORSTELLEN.	251
9.8.4	GROENHUIJSEN, PARAGRAAF '5.5.9. RECHTSOPVOLGING ONDER BIJZONDERE TTTEL', P. 305 E.V.	252
9.9	INTERMEZZO; VERKEER EN VERZEKERING.	256
9.9.1	SCHRÖDER.	257
9.9.2	ROSENDAHL HUBER.	257
9.9.3	VAN DER VEEN.	258
9.9.4	POLAK.	259
9.9.5	VAN MARWIJK KOOY.	260
9.9.6	CONCLUSIE.	260
9.10	TOT SLOT.	261

10 DE WETGEVER EN DE WET TERWEE. **262**

10.1	INLEIDING.	262
10.2	DE OVERWEGINGEN ACHTER HET WETSVOORSTEL.	262
10.3	DE VOEGING ALS BENADEELDE PARTIJ.	264
10.4	DE SCHADEVERGOEDINGSVERPLICHTING ALS EEN NIEUWE MAATREGEL.	265
10.5	WAAROM DE GESUBROGEERDE VERZEKERAAR NIET TOT DE VOEGINGSPROCEDURE TOELATEN?	265
10.6	WAAROM DE NABESTAANDEN UITEINDELIJK WÉL TOT DE VOEGINGSPROCEDURE TOELATEN?	267
10.7	INTERMEZZO; BEHOORT DE GESUBROGEERDE VERZEKERAAR WEL TOT DE KRING VAN BEGUNSTIGDEN VAN DE SCHADEVERGOEDINGSMAATREGEL?	270
10.8	VERZEKERAARS? ENKELE PASSAGES.	272
10.8.1	DE VOEGING ALS BENADEELDE PARTIJ.	272
10.8.1.1	De eerste kwestie.	272
10.8.1.2	De tweede kwestie.	273

10.8.2	DE SCHADEVERGOEDINGSVERPLICHTING ALS EEN NIEUWE MAATREGEL.	274
10.9	TOT SLOT.	275

11 SAMENVATTING EN CONCLUSIES. **276**

11.1	INLEIDING.	276
11.2	HOOFDSTUK 9.	276
11.3	HOOFDSTUK 10.	278
11.4	HOOFDSTUK 9 EN 10.	281

12 BLOEMLEZING VAN ENKELE PUBLICATIES ROND EN NA DE INVOERING VAN DE WET TERWEE. **282**

12.1	INLEIDING.	282
12.2	1989.	282
12.2.1	ROORDING.	282
12.2.2	SCHALKEN.	283
12.2.3	GROENHUIJSEN.	285
12.2.4	MULDER.	286
12.3	1992.	290
12.3.1	REEHUIS.	290
12.3.2	VAN VEEN.	291
12.4	1993.	292
12.4.1	VAN DIJK EN GROENHUIJSEN; ALSMEDE HET NASCHRIFT REEHUIS.	292
12.4.2	STUTTERHEIM & WIEWEL.	294
12.5	1995.	296
12.5.1	GROENHUIJSEN.	296
12.5.2	CLAASSENS EN STOKER-KLEIN.	297
12.5.3	STICHTING MAATSCHAPPIJ, VEILIGHEID EN POLITIE.	299
12.6	1997.	300
12.6.1	BURUMA.	300
12.7	199?	301
12.7.1	KNAP.	302
12.8	SAMENVATTING EN CONCLUSIES.	302

13 TEGENMAATREGELEN VERZEKERAARS. **306**

13.1	INLEIDING.	306
13.2	CESSIE.	306
13.3	OPTREDEN OP NAAM VAN DE VERZEKERDE.	306
13.4	FAILLISSEMENTSAANVRAAG.	307
13.5	UITOEFENEN VAN DWANG.	307
13.6	BUREAU SLACHTOFFERHULP.	307
13.7	PLUKZE-WETGEVING.	307
13.8	VERHAAL OP DE DADER VERPLICHT STELLEN.	308
13.9	INFORMATIE UIT HET 'GRIJZE CIRCUIT'.	309
13.10	TOT SLOT.	310

14 EVALUATIE EN EIGEN MENING. 311

14.1	INLEIDING.	311
14.2	DE ARGUMENTEN TEGEN DE GESUBROGEERDE VERZEKERAARS.	313
14.2.1	DE HOEDANIGHEID VAN DE GESUBROGEERDE VERZEKERAAR.	313
14.2.2	DE OVERIGE ARGUMENTEN VAN GROENHUIJSEN.	318
14.2.3	DE OVERIGE ARGUMENTEN VAN DE MINISTER.	324
14.2.4	OVERIG.	328
14.2.5	TOT SLOT.	329
14.3	DE REDENEN OM DE GESUBROGEERDE VERZEKERAAR WEL TOE TE LATEN.	329
14.3.1	INLEIDING.	329
14.3.2	DE REDENEN.	330
14.3.3	DE DRAAGPLICHT VAN DE DADER, DE GESCHONDEN BELANGEN EN DE DOELEINDEN VAN HET STRAFPROCES.	331
14.3.4	DE SYMBOLISCHE BETEKENIS VAN DE SCHADEVERGOEDINGSPLICHT.	333
14.3.5	ERKENNING EN EERBIED VOOR DE GESCHONDEN BELANGEN EN NORMEN.	333
14.3.6	ZICHTBAARHEID EN HET INZICHT VAN BETROKKENEN.	333
14.3.7	DE ROEP VAN BETROKKENEN.	335
14.3.8	DE MATE VAN VERHAAL.	336
14.3.8.1	Het kostenplaatje en de kleine criminaliteit.	336
14.3.8.2	Hoe de winnaar verliest.	338
14.3.8.3	Het hele strafrechtelijke systeem is aantrekkelijker.	339
14.3.8.4	Vrees en schaamte?	339
14.3.9	STRAFRECHT ALS ULTIMUM REMEDIUM.	340
14.3.9.1	Een voorbeeld.	342
14.3.10	EENHEID IN RECHT EN BELEID; EEN AANTAL TEGENSTRIJDIGHEDEN.	343
14.3.10.1	De eerste tegenstrijdigheid.	344
14.3.10.2	De tweede tegenstrijdigheid.	346
14.3.10.3	De derde tegenstrijdigheid.	348
14.3.10.4	De vierde tegenstrijdigheid.	349
14.3.11	CRIMINALITEITSSCHADE EN COLLECTIVITEITEN.	349
14.3.12	SAMENLOOPVOORDELEN.	350
14.3.12.1	De strafsoort en maat.	350
14.3.12.2	De dader.	351
14.3.12.3	De benadeelden.	351
14.3.13	PROCESECONOMISCHE VOORDELEN.	352
14.3.14	BIJKOMENDE VOORDELEN.	353
14.4	DE EINDCONCLUSIE.	353
14.5	TOT SLOT.	354

15 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN. 355

15.1	CONCLUSIES.	355
15.2	AANBEVELINGEN.	355
15.2.1	DE POSITIE VAN DE RECHTSOPVOLGER IN HET STRAFTRAJECT.	355
15.2.2	DE VRAAGSTUKKEN EN DE RECHTSLITERATUUR.	356
15.2.3	GEGEVENS EN INFORMATIE.	356
15.2.4	AFSPRAKEN EN CRITERIA.	357

15.2.5 OVERIG.	357
----------------	-----

<u>SAMENVATTING.</u>	<u>359</u>
-----------------------------	-------------------

<u>LITERATUURLIJST.</u>	<u>364</u>
--------------------------------	-------------------

STRAFRECHT.	364
-------------	-----

CIVIEL EN VERZEKERINGSRECHT.	369
------------------------------	-----

OVERIG.	373
---------	-----

Verklarende woordenlijst

ABRvS.	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
a.w.	Aangehaald werk
AAW.	De Algemene Arbeidsongeschiktheidswet
A-G.	Advocaat-Generaal
Anw.	Algemene nabestaandenwet
AVB.	AansprakelijkheidsVerzekering Bedrijven
AVP.	AansprakelijkheidsVerzekering Particulieren
AWBZ.	De Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
AWW.	Algemene Weduwen- en Wezenwet
BBR.	Bindend Besluit Regres
BPN.	Beleidsplan Nederlandse Politie
BPolR.	Besluit politieregisters
BW.	Burgerlijk Wetboek
CAO.	Collectieve ArbeidsOvereenkomst
CID.	Criminele Inlichtingen Dienst
Cie.	Commissie
CIS.	Stichting Centraal Informatiesysteem
CJIB.	Centraal Justitieel Incasso Bureau
COMPAS.	Het geautomatiseerde Communicatiesysteem Openbaar Ministerie- Parket Administratiesysteem
EK.	Eerste Kamer
HR.	Hoge Raad
IVP.	Integraal VeiligheidsProgramma
JD.	Wet op de justitiële documentatie en op de verklaring omtrent het gedrag
MvA.	Memorie van Antwoord
MvT.	Memorie van Toelichting
N.V.	Naamloze Vennootschap
NAW.	Naam, Adres en Woonplaats
NBW.	Nieuw Burgerlijk Wetboek
NCvP.	Nationaal Centrum voor Preventie
NJ.	Nederlandse Jurisprudentie
NLR.	Noyon, T., G.E. Langemeijer, J. Remmelink
NPC.	Nationaal Platform Criminaliteitsbestrijding
Pemba.	De wet Premiedifferentiatie en marktwerking bij arbeidsongeschiktheidsverzekeringen
PPS.	Publiek-Private Samenwerking
Pw.	Politiewet
Rb.	Rechtbank
RC.	Rechter-Commissaris
RO.	Wet op de rechterlijke organisatie
Rv.	Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering
RvdW.	Rechtspraak van de Week
RvT.	Raad van Toezicht
SCP.	Sociaal Cultureel Planbureau
SER.	Sociaal Economische Raad

SMVP.	Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie
Sv.	Wetboek van Strafvordering
TK.	Tweede Kamer
VAO.	Verhaalswet Ongevallen Ambtenaren
VAR.	Vermiste Auto Register
VOA.	Verhaalswet ongevallen ambtenaren
W.A.-verzekering.	Wettelijke Aansprakelijkheidsverzekering
WAHV.	Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften
Wajong.	De Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten
WAM.	Wet aansprakelijkheidsverzekering motorrijtuigen
WAMil.	Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening militairen
WAO.	Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering
Waz.	De Wet arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen
Wbp.	Wet bescherming persoonsgegevens
WED.	Wet op de economische delicten.
Wob.	Wet openbaarheid van bestuur
WODC.	Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie
WPolR	De wet politieregisters
Wpr.	Wet persoonsregistraties
Wulbz.	Wet uitbreiding loondoorbetalingsplicht bij ziekte
WvK.	Wetboek van Koophandel
Zfw.	Ziekenfondswet
ZW.	Ziektewet

- Diplomacy is the ability to tell a person to go to hell in such a way that he is looking forward to the trip. -

De auteur is me onbekend.

1 Inleiding.

1.1 De overheid en haar beleid in de aanpak van onveiligheid.

Onveiligheid staat de laatste jaren hoog op de politieke agenda. Bij de aanpak van dit maatschappelijke probleem geldt de opvatting, dat veiligheid niet langer exclusief een taak is voor Politie en Justitie.

Dit idee is midden jaren tachtig in zwang gekomen.¹ Daarna is de opvatting in de jaren negentig geroeid² om in 1999 tot volle wasdom te komen in het **Integraal VeiligheidsProgramma (IVP)**³. Het voorwoord bij dit programma is kort en bondig, en schetst een duidelijk beeld;

‘Nederland moet veiliger worden. Het gaat daarbij zowel om een afname van de feitelijke onveiligheid als om een toename van de veiligheidsbeleving van de burger. Met het Integraal Veiligheidsprogramma wordt een extra impuls gegeven aan het vergroten van de veiligheid in ons land.

Veiligheid vraagt om consequente handhaving, maar vooral ook, daarnaast en daaraan voorafgaand, om preventieve maatregelen. Voorkomen blijft beter dan genezen. De overheid kan dit niet alleen. Voor het structureel verbeteren van de veiligheid is het van belang dat naast politie, openbaar ministerie en brandweer ook andere partners daaraan een belangrijke bijdrage leveren. Een effectieve aanpak veronderstelt een bijdrage van zowel overheid als van burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Meer nog dan voorheen blijken allerlei actoren inderdaad hun verantwoordelijkheid op dit terrein te willen nemen. Het Integraal Veiligheidsprogramma bevestigt en verstevigt deze tendens. Het geeft aan wat het rijk, medeoverheden, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties kunnen en ook willen bijdragen aan het vergroten van de veiligheid in ons land.’

Kortom, het is steeds duidelijker geworden dat óók organisaties buiten de overheid een verantwoordelijkheid hebben en derhalve een rol kunnen en moeten spelen op het terrein van veiligheid. Het Integraal Veiligheidsprogramma legt hierbij de nadruk niet alleen op de aanpak inzake de veel voorkomende criminaliteit, neen, volgens het plan strekt de verantwoordelijkheid van betrokkenen zich uit over de totale **veiligheidsketen**; proactie, preventie, preparatie, repressie en nazorg.⁴

Wat betreft de rol van de overheid in het veiligheidsbeleid wordt opgemerkt, dat in het kader van het IVP de suggestie kan worden gewekt, dat veiligheid aan de burger wordt overgelaten.

¹ Zie bijvoorbeeld het *Eindrapport van de Commissie kleine criminaliteit*, Den Haag 1986. Ook wel de Commissie Roethof genaamd. Zie ook *Het beleidsplan Samenleving en Criminaliteit*, TK 1985 - 1986, 18 995, nr. 2.

² Zie de *Nota Veiligheidsbeleid 1995 - 1998*, Den Haag, 1995.

³ TK 1999 - 2000, 26 604, nr. 1.; Het IVP staat in nauw verband met het *Beleidsplan Nederlandse Politie (BNP)*, TK 1998 - 1999, 26 345, nr. 1. In het BNP wordt aangegeven welke visie en ambities het kabinet heeft met betrekking tot de inzet van de politie. Het BNP beschrijft gewenste resultaten van de politie gericht op vergroting van de veiligheid. In het BNP is een aantal beleidsthema's voor de politie benoemd. Van de politiekorpsen wordt verwacht dat zij aan deze thema's extra aandacht besteden. Het IVP is aan het BNP complementair doordat het toevoegt wat andere partners aan verbetering van de veiligheid kunnen bijdragen. IVP, p. 14.

⁴ IVP, p.8.

Een dergelijke gedachte is een misvatting. Het zorg dragen voor veiligheid blijft één van de belangrijkste, zo niet de belangrijkste taak van de overheid. De overheid vervult hier verschillende rollen. Zij beschikt als enige - in de vorm van politie - over het legitiem geweldsmonopolie. Zij beschikt - in haar publiekrechtelijke hoedanigheid - over de mogelijkheid dwingend regels op te leggen. In deze rol blijft de verantwoordelijkheid volledig bij de overheid. De overheid vervult in de veiligheidszorg echter ook andere rollen. Veiligheid komt immers niet tot stand door enkel geweldsmonopolie en publiekrecht. Daarvoor zijn ook vele andere en andersoortige interventies noodzakelijk. Zo dient de afzijdigheid te worden doorbroken. Daarvoor is medewerking van vele anderen nodig. De overheid heeft daarin een stimulerende en faciliterende rol.⁵ Verder wordt onder meer opgemerkt dat handhaving het sluitstuk is van beleid en wetgeving.⁶ Een effectief handhavingssluitstuk is onontbeerlijk om uiteindelijk geloofwaardig veiligheidsbeleid te kunnen voeren.⁷

1.2 De verzekeraars en het streven naar veiligheid.

Het **Verbond van Verzekeraars**⁸ ondersteunt van harte het door het Kabinet gepresenteerde IVP en ziet het als zijn taak om waar mogelijk hieraan bij te dragen.⁹

Dat het tot nu toe niet enkel bij woorden is gebleven blijkt onder meer uit de volgende voorbeelden;

De oprichting van het **Nationaal Platform Criminaliteitsbestrijding** (NPC) in 1992. Het platform is een publiek - private samenwerkingsvorm¹⁰, die tot doel heeft te komen tot een gebundelde aanpak van de (tegen het bedrijfsleven gerichte) criminaliteit. Op basis van geconstateerde trends stellen de betrokken partners in het platform gezamenlijk de prioriteiten vast.¹¹ Voor elk van deze onderwerpen zoekt het platform vervolgens naar een samenwerking van overheid en bedrijfsleven om deze problemen aan te pakken.¹² Zogenaamde 'publiek-private samenwerking' (PPS).¹³

⁵ IVP, p. 10 en 11.

⁶ IVP, p. 26.

⁷ IVP, p. 27.

⁸ In 1994 ontstaan uit een fusie van geassocieerde verenigingen. Volgens de statuten heeft het Verbond tot doel; (1) de behartiging van de algemene en specifieke belangen van het verzekeringsbedrijf in Nederland en van de leden, (2) de bevordering en de instandhouding van de goede naam van het verzekeringsbedrijf. Bij het Verbond zijn zo'n 275 in Nederland werkzame maatschappijen aangesloten. [Http://www.verzekeraars.org/](http://www.verzekeraars.org/)

⁹ Persbericht van Verbond van Verzekeraars, Den Haag, 24 november 1999; Verbond van Verzekeraars, 'Minister Van Boxtel praat met Verbondsbestuur over publiek-private samenwerking op het gebied van veiligheid', *Bondig* 24 februari 2000.

¹⁰ Het NPC is samengesteld uit een ongeveer gelijk aantal vertegenwoordigers van overheid en bedrijfsleven. De Minister van Justitie is voorzitter van het platform, de voorzitter van het VNO/NCW is de vice-voorzitter. Alle relevante departementen zijn in het platform vertegenwoordigd, en natuurlijk ook de politie, het openbaar ministerie en de gemeenten. Namens het bedrijfsleven maken organisaties van werkgevers en werknemers deel uit van het platform en is een aantal branches vertegenwoordigd: verzekeringsmaatschappijen, banken, detailhandel, industrie, telecommunicatie, transport en uiteraard de beveiligingsbranche.

¹¹ In de afgelopen jaren waren dat de aanpak van autodiefstal, de overvalproblematiek, de stimulering van beroepsmoraal, de preventie van crimineel gebruik van informatietechnologie, de uitwisseling van deskundigheid tussen overheid en bedrijfsleven over fraude. Verder verricht zij momenteel onderzoek naar aangiftebereidheid onder bedrijven en de mogelijkheden om deze bereidheid te verhogen.

¹² Het platform is nadrukkelijk geen adviesorgaan, maar probeert zijn doelstelling te bereiken door:

De werkzaamheden van de **Stichting Maatschappij Veiligheid en Politie (SMVP)**, eveneens een publiek - private samenwerkingsvorm. De missie van deze stichting is, bij te dragen aan de maatschappelijke discussie over de verbetering van de veiligheid(szorg) in de breedste zin.¹⁴

De werkzaamheden van het in 1997 opgerichte **Nationaal Centrum voor Preventie (NCvP)**. Dit onafhankelijk platform stelt zich tot taak door samenwerking met verschillende (markt)partijen de kwaliteit van brand-, inbraak- en diefstalpreventie te verhogen en preventiebewustzijn te bevorderen.¹⁵

Zowel binnen het NPC, de SMVP als NCvP denken verzekeraars mee over het te voeren beleid.¹⁶

Ook in eigen huis streeft de verzekeringsbranche naar een gedegen aanpak. Een uiting hiervan is de installatie van de **commissie Preventie & Criminaliteitsbeheersing** bij het **Verbond van Verzekeraars** in 1997.

De commissie heeft als taak het Verbondsbestuur te adviseren over het voorkomen en bestrijden van verzekeringsfraude en criminaliteit. Daarnaast is zij belast met de aansturing en coördinatie van bestaande en nog te ontwikkelen activiteiten van de bedrijfstak op dit gebied. Verder is de commissie verantwoordelijk voor het instandhouden en initiëren van samenwerkingsverbanden met de overheid en/of ander bedrijfsleven op het gebied van fraude en criminaliteit.¹⁷

Voorzitter JONKER van het Verbond van Verzekeraars benadrukte bij de installatie van de commissie, dat criminaliteit en fraude in Nederland alleen al voor verzekeraars jaarlijks een miljardenschade veroorzaken en dat beheersing daarvan, én bedrijfseconomisch, én maatschappelijk van eminent belang is. Criminaliteitsbeheersing is daarom een speerpunt

Het bestuderen en analyseren van criminaliteitsproblemen die de Nederlandse samenleving en in het bijzonder het bedrijfsleven en instellingen in Nederland bedreigen; Het versterken van de beveiligingsfunctie in de breedste zin van bedrijven en instellingen; Het bijdragen aan een effectieve preventie en rechtshandhaving met betrekking tot tegen het bedrijfsleven gerichte criminaliteit; Het bevorderen van de onderlinge samenhang tussen de beveiligingsinspanningen van de overheid ter vergroting van hun doelmatigheid en effectiviteit. (Informatie is afkomstig van http://www.minjust.nl/b_organ/npc/npcinfo.htm)

¹³ Onder regie van het NPC zijn onder meer opgericht, de **Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit** en de **Stichting Beroepsmoraal en Misdaadpreventie**. Daarnaast is onder haar vlag begonnen met de ontwikkeling van het **Keurmerk Veilig Ondernemen (KVO)**.

¹⁴ Gevestigd te Dordrecht. Zij doet dit onder meer door meningen te formuleren over belangrijke thema's, door partijen bijeen te brengen, door vernieuwing te stimuleren, door conferenties, symposia en uitwisselingsprogramma's te organiseren en door achtergrondinformatie te verstrekken.

¹⁵ Gevestigd te Bilthoven. <http://www.ncpreventie.nl/>

¹⁶ Het SMVP is bijvoorbeeld in 1994 begonnen met de uitvoering van het meerjarenplan 'Veiligheid, Verzekeren en Politie'. Het plan heeft als hoofddoelstelling de verbetering van de samenwerking tussen verzekeraars, politie en justitie. Aanleiding om aan dit probleem aandacht te schenken is de overtuiging dat een betere samenwerking zal leiden tot een vermindering van de criminaliteit. Zie; Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP), *Informatie-uitwisseling tussen verzekeraars, politie en justitie*, Dordrecht, September 1995 en Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP), *Samen werken aan preventie door verzekeraars, politie en justitie bij woninginbraak*, Dordrecht, September 1997.

¹⁷ Persbericht van Verbond van Verzekeraars, 'Voorzitter Jonker installeert Verbondscommissie Preventie & Criminaliteitsbeheersing', Den Haag, 15 augustus 1997.

binnen het Verbond, hetgeen in de afgelopen jaren reeds tot tal van initiatieven heeft geleid.¹⁸ Zie hieronder.

Dat de verzekeraars zich betrokken voelen bij de veiligheid in Nederland blijkt voorts uit het thema van het verzekeraarscongres 1999, namelijk; 'Nederland, kan het een beetje veiliger?'.¹⁹ Dit congres wordt jaarlijks door het Verbond van Verzekeraars georganiseerd. Mr. P. VAN DE GEIJN²⁰, lid van het bestuur van het Verbond van Verzekeraars kondigde hier aan, dat het verbond zijn leden zal stimuleren om bijdragen te leveren aan (lokale) projecten op het gebied van de bestrijding van criminaliteit en het bevorderen van veiligheid.²¹

Minister van Binnenlandse Zaken PEPPER stelde op zijn beurt voor om in het vervolg ook gegevens uit de centrale verzekeringsstatistiek op te nemen in de Integrale Veiligheidsrapportage. Hierdoor zal volgens hem een completer beeld ontstaan.^{22/23}

Dat verzekeraars zich ineens - als een soort modeverschijnsel - maatschappelijk willen gedragen, die stelling verwijzen VAN DE GEIJN en KIST²⁴ naar het land der fabelen.²⁵ De heren hebben gelijk. In de vorm van (publiek-private) samenwerkingsverbanden is er reeds het nodige door de verzekeringsbranche ondernomen.²⁶

Zo is in 1993 de stichting **Vermiste Auto Register** (VAR) in het leven geroepen, dat zich richt op de opsporing van gestolen auto's. De gezamenlijke aanpak had effect, er trad een opvallende daling op in de autocriminaliteitscijfers.²⁷ Verder is eind 1997 op initiatief van de Stuurgroep Autocriminaliteit van het NCP, de **Stichting Aanpak Voertuigcriminaliteit** opgericht. Deze stichting richt zich op de aanpak van criminaliteit ten aanzien van alle voertuigen, dus niet alleen auto's, maar ook werktuigen, motoren, bromfietsen, fietsen, en zelfs boten.²⁸ Daarnaast is er het project '**Melding Ladingdiefstallen**', waarbij de afdeling Transport van het Verbond is betrokken. Doel van het project is om door snelle melding van

¹⁸ Zie vorige noot.; Zie ook, Verbond van Verzekeraars, 'Financieel rechercheren, Bestrijding verzekeringsfraude: wordt roep om meer informatie-uitwisseling eindelijk gehonoreerd?', *Welwezen*, april 1998.

¹⁹ Verbond van Verzekeraars, *Bondig*, 23 september 1999.

²⁰ Verder lid van de raad van bestuur van AEGON en vertegenwoordiger van de bedrijfstak in het NPC.

²¹ Persbericht van Verbond van Verzekeraars, Den Haag, 24 november 1999.

²² Verbond van Verzekeraars. 'Minister Peper tijdens Verbondscongres over veiligheid en criminaliteit: Verzekeringcijfers óók in integrale veiligheidsrapportage', *Bondig*, 2 december 1999. Deze rapportage is een jaarlijkse uitgave van de overheid.

²³ Op een meer operationeel niveau is in 1988 een onderzoek gedaan door het Wetenschappelijk onderzoek- en documentatiecentrum (WODC) van het Ministerie van Justitie naar schadevergoeding binnen het strafrecht. Uit dit onderzoek valt af te leiden dat in strafdossiers onvolledige informatie is te vinden over de niet onbelangrijke vraag of de verzekering de schade heeft vergoed. Zie Junger, M.; T. van Hecke, *Schadevergoeding binnen het strafrecht, Daders en slachtoffers van Misdrijven*, Den Haag, SDU, 1988, p. 50 en 51.

²⁴ Vice-voorzitter van de raad van bestuur ING en vertegenwoordiger van de bedrijfstak in het NPC.

²⁵ Verbond van Verzekeraars, 'Mr. E. Kist en mr. P. van de Geijn', 'Verzekeraars moeten nu verantwoordelijkheid nemen', *Welwezen*, oktober 1999.

²⁶ Zie voor initiatieven rond 1989; Mulder, R.P., *Wie helpt het slachtoffer? Publieke en particuliere voorzieningen voor slachtoffers van misdrijven*, Rijswijk, Sociaal Cultureel Planbureau, 1989, cahier nr. 70, p. 51-55.

²⁷ Verbond van Verzekeraars, 'Verzekeraars geven gas, Terugdringen autocriminaliteit', *Welwezen*, September 1997.

²⁸ Verbond van Verzekeraars, 'Verzekeraars geven gas, Terugdringen autocriminaliteit', *Welwezen*, September 1997. Een van de projecten van de Stuurgroep Autocriminaliteit is de Landelijke Actie Startonderbreker., zie; Verbond van Verzekeraars, 'Niet te starten..., ... niet te stelen', *Welwezen*, september 1997.

ladingdiefstal bij het Korps Landelijke Politiediensten een snelle opsporing bewerkstelligen.²⁹ Voorts, kan worden gewezen op het ondertussen afgesloten project '**Werk in Bewaking**'. Via dit project is er voor 650 mensen werk gecreëerd in de bewaking en beveiliging.³⁰ Ook bijzonder belangrijk is het project '**Financieel Rechercheren**', dat heeft geleid tot de invoering van het fraudeprotocol, de oprichting van het Fraudeloket Verzekeringsbedrijf in juni 1998, en de instelling van de interregionale fraudeteams door politie en justitie.³¹ Verder is er onlangs overeenstemming bereikt over een proef om het vermoeden van fraude te toetsen bij het aangaan of wijzigen van een levensverzekering. Het onderzoek is opgedragen aan een onafhankelijke **toetsingscommissie**.³² Nog een voorbeeld zijn de Veiligheidscampagnes³³ die zijn opgezet in het kader van de nauwe samenwerking tussen het Verbond van Verzekeraars en het Ministerie van Verkeer en Waterstaat onder het overkoepelende motto '**Veilig rijden heb je zelf in de hand**'.³⁴ Ook kan erop worden gewezen, dat onder de vlag van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing begonnen is met het ontwikkelen van een **Keurmerk Veilig Ondernemen**.³⁵ Bovendien kan nog worden gewezen op de betrokkenheid bij diverse keurmerken **Veilig Wonen** en de betrokkenheid bij het werk van **Veilig Verkeer Nederland**.³⁶ Zelfs in het kader van de EURO 2000 zetten de verzekeraars zich in.³⁷ Tot slot kan worden verwezen naar de band van het Verbond van Verzekeraars met onder meer, de **Stichting Centraal Informatiesysteem (CIS)**³⁸, de

²⁹ Verbond van Verzekeraars, 'Project Melding Ladingdiefstallen', *Bondig*, 11 februari 1999.

³⁰ Verbond van Verzekeraars, 'Verzekeraars geven gas, Terugdringen autocriminaliteit', *Welwezen*, September 1997. Het overgrote deel van deze mensen vond werk in de collectieve beveiliging van bedrijventerreinen die door middel van (lokale en regionale) publiek-private samenwerkingsverbanden tot stand werd gebracht. De criminaliteitscijfers op deze terreinen daalden in het algemeen spectaculair.

³¹ In, Verbond van verzekeraars, 'Fraudeloket Verzekeringsbedrijf: 55 miljoen in de knip gehouden', *Bondig*, 18 november 1999, valt te lezen dat sinds de start van het loket er voor bijna 65 miljoen gulden aan verdachte claims is geregistreerd en dat voor uiteindelijk 55 miljoen gulden aan onterechte uitkeringen is voorkomen.; **Zie verder**; Verbond van Verzekeraars, 'OM positief over fraudebestrijding door verzekeraars', *Bondig*, 13 juli 2000.; Verbond van Verzekeraars, 'Fraudeloket Verzekeringsbedrijf: overzicht eerste kwartaal 2000', *Bondig* 20 april 2000; Verbond van Verzekeraars, 'Geef verzekeraars meer informatie', *Welwezen*, nummer 2 2000, p. 20-21.; Verbond van Verzekeraars, 'Vademecum Fraudebestrijding en Fraudeprotocol Verzekeringsbedrijf verschenen.', *Bondig* 23 maart 2000.; Verbond van Verzekeraars, 'Traagheid follow-up van Justitie tast geloofwaardigheid Fraudeloket aan.', *Welwezen* maart 2000.; Verbond van Verzekeraars, 'Project Financieel Rechercheren in 1998', *Bondig*, 15 juli 1999.; Verbond van Verzekeraars, 'Aantal fraudemeldingen van verzekeraars bij verbondsloket stijgt snel', *Bondig*, 22 april 1999.; Verbond van Verzekeraars, 'Het fraudeloket is nu open, Eerste honderd zaken al aangemeld', *Welwezen*, augustus 1998.; Verbond van Verzekeraars, 'Financieel rechercheren, Bestrijding verzekeringsfraude: wordt roep om meer informatie-uitwisseling eindelijk gehonoreerd?', *Welwezen*, april 1998.; Verbond van Verzekeraars, 'Bestrijding verzekeringsfraude', *Bondig*, 5 maart 1998.

³² Een gezamenlijk persbericht van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG), Verbond van Verzekeraars, Breed Platform Verzekeren en Werk en de Nederlandse Patiënten/Consumenten Federatie (NP/CF), 'Overeenstemming bestrijding van fraude met gezondheidsgegevens', 29 november 1999.

³³ Bijvoorbeeld de campagnes; '**Val op, fiets verlicht**', '**Daarom, gordel om**', '**Voorkom nekletsel**' en '**Weinig afstand, erg riskant**'.

³⁴ Verbond van Verzekeraars, 'Veiligheidscampagne 'Onverlichte fietser'', *Bondig*, 29 oktober 1998. ; Verbond van Verzekeraars, 'Een beleid zonder preventie is een beleid zonder toekomst', *Welwezen*, September 1999.

³⁵ http://www.minjust.nl/b_organ/npc

³⁶ Verbond van Verzekeraars, 'Mr. E. Kist en mr. P. van de Geijn', 'Verzekeraars moeten nu verantwoordelijkheid nemen', *Welwezen*, oktober 1999; Verbond van Verzekeraars, 'Groot veiligheidsoffensief voor de jaren 2000-2004', *Bondig* 31 mei 2000.

³⁷ Verbond van Verzekeraars, 'Preventief EURO 2000 in!', *informatiefolder* en Verbond van Verzekeraars, 'Verzekeraars preventief het EK in', *Bondig* 18 mei 2000.

³⁸ Gevestigd te Gouda. Doelstelling is het behartigen van gemeenschappelijke belangen van de deelnemers inzake het voorkomen en bestrijden van verzekeringsfraude alsmede het uitwisselen van informatie tussen

Uit al deze initiatieven blijkt de betrokkenheid van verzekeraars bij de aanpak én bestrijding van onveiligheid. Dat in de verzekeringsbranche zo'n grote bereidheid bestaat om middels samenwerkingsvormen aan oplossingen te werken is logisch; verzekeraars ondervinden immers, door de aard van hun producten, aan den lijve de gevolgen van onveiligheid en criminaliteit.

1.3 Doel van het onderzoek en probleemstelling.

Waar het in dit onderzoek om draait, is de rol die verzekeraars in **de veiligheidsketen** zouden kunnen vervullen als we praten over het verhalen van schade die door een strafbaar feit zijn veroorzaakt. En dan in het bijzonder als onderdeel van het straftraject tegen de dader.

Een voorbeeld;

Stel, een jongeman vernielt een ruit van een winkelpand. De jongeman wordt door de politie opgepakt en krijgt een proces-verbaal aan zijn broek wegens zaaksbeschadiging. De eigenaar van het winkelpand heeft een verzekering afgesloten die deze schade dekt. De schade bedraagt fl 750,-- en de eigenaar (de verzekerde) spreekt zijn verzekeraar aan tot het vergoeden van de schade. De verzekeraar betaalt en overweegt vervolgens over te gaan tot verhaal van het schadebedrag op de aansprakelijk derde, oftewel de jongeman.

Een leek zou nu mogelijk de suggestie kunnen doen om de verzekeraar, binnen het straftraject waarin de dader zich bevindt, de schade op de dader te laten verhalen. Op die manier confronteer je de dader, daar waar hij straf verwacht, direct met de gevolgen van zijn daad en krijgt hij bovendien de gelegenheid zijn fout te herstellen.

Een kenner van het Nederlandse straf(proces)recht zal echter meteen zijn bedenkingen bij zo'n gedachte plaatsen. Hij weet namelijk, dat ons straf(proces)recht zich kenmerkt door de overheersende positie van de verdachte en de gedraging die hem wordt verweten. Voor de belangen van derden rest slechts een ondergeschikte plaats. Vanuit die positie kan een derde die schade ondervindt, trachten genoegdoening te krijgen binnen het straftraject. Hiervoor zijn door de wetgever verschillende voorzieningen getroffen.

Niet alle benadeelde derden worden daarbij evenwel met elkaar gelijk gesteld. Zo had uit het voorbeeld, de eigenaar van het winkelpand, in plaats van zijn schade bij zijn verzekeraar te

verzekeraars onderling tussen verzekeraars en politie/Justitie en andere door het bestuur erkende instellingen. Alles ter zake van vermindering van schade als gevolg van verzekeringscriminaliteit in de ruimste zin des woords.

³⁹ Gevestigd te Apeldoorn. Doelstelling is namens gezamenlijke brandverzekeraars, in aanvulling op overheidsdiensten hulp te verlenen aan gedupeerden en maatregelen te bevorderen ter beperking van schade die kunnen optreden bij calamiteiten zoals brand.

⁴⁰ Gevestigd te Zoetermeer. Doelstelling is het ontvangen, centraal registreren en ter beschikking stellen van politierapporten en processen-verbaal aan belanghebbenden zoals betrokken verkeersdeelnemers, verzekeringsmaatschappijen en uitkeringsinstanties.

⁴¹ Gevestigd te Rijswijk. Doelstelling is het vergoeden van schade tussen motorrijtuigen aan benadeelden als er sprake is van een onbekende of onverzekerde tegenpartij. Als de tegenpartij bekend is wordt de schade daarop altijd verhaald.

⁴² Bron: <http://www.verzekeraars.org/algemeen/adressenorganisaties.html>

claimen, ook kunnen proberen die te verhalen op de dader. Zijn vordering wordt in dat geval binnen het straftraject van een andere orde geoordeeld dan wanneer de verzekeraar zou claimen. Terwijl het oorspronkelijk toch om dezelfde schade gaat, een ruit van fl 750,-- . Dit verschil in beoordeling maakt dat de ene derde wél en de ander níét wordt geacht te profiteren van de verschillende voorzieningen die daartoe in het straf(proces)recht zijn getroffen. Doorslaggevend bij de vraag 'wie wel of niet' is de hoedanigheid en/of de mate van betrokkenheid van de betreffende derde bij het strafbare feit.

In dit rapport zal duidelijk worden dat binnen het straf(proces)recht zo goed als geen plaats is voor een verzekeraar die verhaal wenst te nemen op de dader. Zijn betrokkenheid bij het strafbare feit wordt door de wetgever te gering geacht om te mogen profiteren van de voorzieningen die tot dit doel in het straf(proces)recht zijn getroffen.⁴³ Hij wordt met zijn vordering verwezen naar civiel (proces)recht. Deze opvatting van de wetgever strookt niet met de gedachte die door diezelfde wetgever wordt verkondigt in het IVP, namelijk een **integrale aanpak**.

De overheid doelt met het begrip **integraliteit** op zowel **organisatorische** als **inhoudelijke** aspecten van het veiligheidsbeleid. 'Organisatorisch' wijst op 'Partnerschap in veiligheid', oftewel burgers, maatschappelijke organisaties en overheid samen. 'Inhoudelijk' verwijst naar 'de noodzaak van evenwicht in de veiligheidsketen en het streven naar een optimale synergie van maatregelen in de sfeer van preventie en repressie'.⁴⁴

Dat de verzekeraars zowel 'organisatorisch' als 'inhoudelijk' reeds veel doen is duidelijk. Toch willen ze op punten een nog grotere bijdrage leveren. Het verhalen van schade op de dader is een van die punten.⁴⁵ De voorzieningen binnen het straf(proces)recht die daartoe kunnen bijdragen staan echter niet voor verzekeraars open, terwijl ze er wel om vragen.⁴⁶ In deze roep ontvangen ze daarbij bovendien steun vanuit verschillende hoek.⁴⁷

⁴³ MvT, TK 1989 - 1990, 21 345, nr. 3, p. 11-12.

⁴⁴ IVP, paragraaf 1.9, p. 8-9.

⁴⁵ Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP), *Informatie-uitwisseling tussen verzekeraars, politie en justitie*, Dordrecht, September 1995, p. 10; 'Politie en justitie leggen grote nadruk op een totaalaanpak, waarbij criminaliteit niet alleen strafrechtelijk wordt bestreden, maar ook civielrechtelijk wordt aangepakt. Ook de projectgroep - waar de verzekeraars deel van uitmaken - acht het van groot belang dat, waar mogelijk, een civiele aansprakelijkstelling plaats vindt van de pleger van de inbraak. Dit betekent dat de daarvoor benodigde informatie moet worden uitgewisseld. Gewoonlijk zal de civiele partijstelling uitgaan van het slachtoffer; na subrogatie van de verzekeraar. In dat geval moet de verzekeraar dezelfde informatie krijgen als het slachtoffer.' Zie bovendien p. 28 en 29. **Zie ook**; Verbond van Verzekeraars, 'Verzekeraars preventief het EK in', *Bondig* 18 mei 2000; 'Het verbond spreekt de verwachting uit dat het publiek de verzekeringsbedrijfstaking steunt in zijn acties, vooral als het gaat om het plegen van verhaal op daders.' **Zie verder**; Verbond van Verzekeraars, 'Aanvallen!!! Of juist verdedigen?', *Welwezen* nummer 3.2000, p. 6. In het kader van de Euro 2000 merkt men in deze publicatie op; 'Verzekeraars zijn er sterk voorstander van om de schade die in dit soort situaties ontstaat [rellen, opstootjes en vernieling; AS] en die op grond van een verzekering aan de gedupeerden wordt vergoed, te verhalen op de daders. Deze beleidslijn houden zij ook aan bij het huidige voetbaltoernooi.' **Bovendien**; Verbond van Verzekeraars, 'Merendeel ondernemers in speelsteden houdt rekening met schade door EURO 2000', *persbericht*, Den Haag 9 juni 2000; 'Verzekeraars zullen de schade waar mogelijk op de hooligans verhalen.' **Tot slot**; *Brabants Nieuwsblad*, 'Verzekeraars: Verhaal van schade van knokpartijen', 11 december 1996, p. 3; 'Verzekeraars zijn het in toenemende mate beu voor letselschade bij vechtpartijen op te draaien. Ziekenfonds VGZ uit Bergen op Zoom heeft de koe bij de horens gevat en vier jaar na dato bij de rechter de schade verhaald van een vechtpartij in Bergen. Drie vechtersbazen moeten bijna achtduizend gulden lammeren.'

⁴⁶ **Zie** het rapport van het SMVP in de vorige noot. Op p. 28; 'De projectgroep acht het in verband met de civiele aansprakelijkheidsstelling van groot belang dat aan verzekeraars bij subrogatie dezelfde informatie wordt verstrekt als aan het slachtoffer.' **Verder**; Verbond van Verzekeraars, 'Fraude bij verzekeringen pas te bestrijden

In dit onderzoek zal dan ook een stelling als uitgangspunt worden genomen die strekt ten gunste van de verzekeraars. De stelling luidt als volgt;

De voorzieningen in het straf(proces)recht, die kunnen bijdragen tot, het verhaal op de dader van schade die het gevolg is van een strafbaar feit, moeten worden opengesteld voor verzekeraars.⁴⁸

Hierbij dient te worden opgemerkt, dat het niet vanzelfsprekend is, dat deze opvatting dezelfde is als die van de verzekeraars.⁴⁹ Dit zal uiteraard wel nader worden onderzocht.

Dit brengt ons tot de volgende **probleemstelling**;

als informatie uitgewisseld kan worden', *Welwezen*, maart 1997. **Ook**; Verbond van Verzekeraars, 'Aanvallen!!! Of juist verdedigen?', *Welwezen* nummer 3.2000, p. 8, Dhr. Aris Neven, voorzitter van de afdeling Brand van het verbond en de directeur van Goudse verzekeringen; 'Het is evident dat er sprake is van een collectief belang: vandalen zouden niet zomaar hun gang moeten kunnen gaan, terwijl de gemeenschap de kosten betaalt. Daarom is het zaak dat verzekeraars en politie en Justitie spoedig afspraken maken en nauw samenwerken op het terrein van gegevensuitwisseling van daders.' Zie **tot slot** de publicaties; Verbond van Verzekeraars, 'Fraudeaanpak: een stap verder', *Bondig* 1 november 2000 en Verbond van Verzekeraars, 'Aanpak fraude, particuliere sector haalt overheid in', *Bondig* 16 november 2000. In deze publicaties wordt o.a. gesteld dat de wederzijdse informatieverstrekking een hardnekkig knelpunt vormt en dat de samenwerking tussen justitie en de verzekeringsbranche niet tot de gewenste beheersing van verzekeringsfraude kan leiden wanneer zij niet in staat worden gesteld tot een op goede regelgeving gebaseerde uitwisseling van informatie.

⁴⁷ **Zo** bestaat vanuit de **politie** in het kader van de integrale aanpak de roep tot een ruimer informatie – verstrekking regime aan verzekeraars; zie Kralingen, R.W. van; J.E.J. Prins, *Waar een wil is, is een weg?, Een onderzoek naar de behoefte aan en de verstrekking van politieke en justitiële informatie voor buiten de strafrechtspleging gelegen doelen*, Den Haag, SDU Uitgevers, 1996, p.75 en 76. **Ook** vanuit **justitie** komt steun; Verbond van Verzekeraars, 'Geef verzekeraars meer informatie', *Welwezen*, nummer 2 2000, p. 20-21. **Verder** kan worden gewezen op mr. Pieter van Vollenhoven, voorzitter van de hiervoor genoemde **SMVP**. Tijdens een recent tweedaags congres over veiligheid heeft hij opgemerkt; 'De overheid doet nog lang niet genoeg om de filosofie 'samenwerken aan veiligheid' uit te dragen.' Zie Verbond van Verzekeraars, 'Aanpak fraude, particuliere sector haalt overheid in', *Bondig* 16 november 2000. **Tot slot** nog een steunbetuiging vanuit het publiek in het kader van de EK 2000. Naar aanleiding van een onderzoek door Trendbox, bureau voor strategisch marktonderzoek, dat is gedaan onder particulieren en ondernemers in de vier Nederlandse speelsteden, 'vindt ruim 90 % van de ondervraagden het legitiem als verzekeraars de door hen uitgekeerde schade bij daders van voetbalrellen proberen te verhalen. Bovendien vindt meer dan 93% van de ondervraagden dat politie en Justitie medewerking moeten verlenen aan het opsporen van daders, zodat schade op hen kan worden verhaald'. Zie; Verbond van Verzekeraars, 'Euro 2000: verzekeraars moeten schade verhalen op daders', *Bondig* 31 mei 2000. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het verbond.

⁴⁸ Onder voorzieningen dient hier te worden verstaan, de mogelijkheden waar de verzekerde wel gebruik van mag maken en de later in diens rechten gesubrogeerde verzekeraar niet.

⁴⁹ In het rapport van het **SMVP** - zie noot 45 - wordt op p. 28 bijvoorbeeld het standpunt ingenomen dat de behoefte van verzekeraars aan informatie niet in verband staat met **de civiele partijstelling in het strafproces (strafrechtelijke voorziening)**, maar voor het volgen van een **afzonderlijke civielrechtelijke procedure (civiele voorziening)**. Daartegenover staat het standpunt van Jos Baeten - functie wordt niet genoemd - van Stad Rotterdam Verzekeringen voor wat betreft de keus tussen strafrechtelijk of civielrechtelijk verhaal. In een artikel van het Verbond van Verzekeraars over de Euro 2000 zegt hij namelijk; '...: als er tijdens het EK relschoppers worden gearresteerd die schade hebben veroorzaakt, moeten zij direct aansprakelijk worden gehouden voor de schade. Ik ben helemaal niet thuis in het strafrecht, maar we zouden moeten kunnen volgen in een strafrechtzaak om het verhaal van schade mee te laten nemen. Het lijkt me een schone taak voor het Verbond om met Justitie afspraken te maken die het nemen van regres vergemakkelijken voor ons als verzekeraars, omdat er een belemmering kan liggen doordat we geen direct getroffen zijn.' In; Verbond van Verzekeraars, 'Euro 2000, Schade door voetbalrellen: Wie zal dat betalen?', *Welwezen* nummer 3 2000, p. 26.

Is het wenselijk het geldend straf(proces)recht te veranderen, zodat daarin meer gewicht kan worden toegekend aan de belangen van de gesubrogeerde verzekeraars?

Om tot oplossing van dit vraagstuk te komen zal in deze scriptie worden onderzocht of de geformuleerde stelling juist is. Hiertoe wordt in de eerste plaats nader inzicht verworven in de achtergrond van de verhaalsrechten van verzekeraars en - voor zover mogelijk⁵⁰ - de betekenis van deze rechten voor de aanpak van de criminaliteit. Vanuit deze achtergrond en betekenis zal vervolgens worden gezien of het inderdaad wenselijk is de bedoelde voorzieningen in het strafrecht open te stellen voor verzekeraars. Er wordt daarbij niet enkel gekeken naar het belang van de verzekeraar. Het is juist de bedoeling de stelling te toetsen aan de belangen van alle betrokkenen.

1.4 Uitgangspunten en randvoorwaarden.

Een van de voorwaarden waar deze scriptie aan dient te voldoen is dat hij voor een deel uit literatuuronderzoek dient te bestaan. Met name op het gebied van de rechtswetenschap levert dat m.i. altijd de moeilijkheid op, om de juiste betekenis van de schrijver naar wiens werk je verwijst over te brengen. Samenvattingen roepen daarbij toch altijd de vraag op wat de schrijver nu daadwerkelijk gezegd heeft. Om die reden heb ik ervoor gekozen om op de meest essentiële punten uitgebreid te citeren.

Verder wil ik erop wijzen dat er meerdere verhaalsrechten bestaan voor verschillende soorten (sociale) verzekeraars, overheidsinstellingen en werkgevers. In deze scriptie zal ondanks dit gegeven in hoofdzaak aandacht worden besteed aan het verhaalsrecht van schadeverzekeraars, oftewel het subrogatierecht van artikel 284 van het Wetboek van Koophandel.

Een van de uitgangspunten in het onderzoek is dat het belang van het 'echte slachtoffer', oftewel de verzekerde, dient te prevaleren boven dat van de verzekeraar voorzover het gaat om het verhalen van schade op de dader.

Een ander uitgangspunt is dat de nadruk ligt op de rechten in het straf(proces)recht van de verzekeraar in de hoedanigheid van *gesubrogeerde verzekeraar*. Dus niet op de rechten van een 'gewone' verzekeraar. Het onderscheid hiertussen zal in het volgende duidelijk worden gemaakt.

Hierboven was sprake van een *gesubrogeerde verzekeraar* - de baldadige jongen die een ruit brak van een verzekerde, welke ruit werd vergoed door de verzekeraar. Wanneer die jongen nu in plaats daarvan de ruit van het kantoorgebouw van de verzekeraar had vernield dan was er niet sprake geweest van een *gesubrogeerde verzekeraar* maar van een 'gewone' *verzekeraar* die rechtstreeks in zijn belangen zou zijn getroffen. Een andere voorbeeld van een 'gewone' verzekeraar is het geval waarbij de verzekerde zelf zijn schade veroorzaakt of laat veroorzaken (brandstichting) of onsceneert (aanrijdingsschaden) met als doel de

⁵⁰ In de scriptie zal namelijk naar voren komen dat in discussies over de verhaalsrechten van verzekeraars niet tot nauwelijks aandacht wordt besteed aan de maatschappelijke of bedrijfseconomische functie van deze rechten in het kader van de criminaliteitsbestrijding.

verzekeraar tot schade-uitkeringen te doen bewegen. Men spreekt hier meestal van fraudegevallen.

Bij een gesubrogeerde verzekeraar is het strafbare feit dus gericht tegen de verzekerde, bij een 'gewone' verzekeraar is het strafbare feit gericht tegen de verzekeraar.

Een ander uitgangspunt is dat de dader uiteindelijk degene moet zijn die ook daadwerkelijk de schade draagt en niet zijn eventuele aansprakelijkheidsverzekeraar.

Dan nu de opbouw van het onderzoek.

1.5 Opbouw.

In de vorige paragrafen heb ik het kader aangegeven waarbinnen de doelstelling van het onderzoek ligt, alsmede de doelstelling zelf. In *hoofdstuk 2* zal ik de belangrijkste aspecten van het wettelijk subrogatierecht van de schadeverzekeraar bespreken. In *hoofdstuk 3* zal ik vervolgens eerst kort de gedachte achter aansprakelijkheidsverzekering belichten om daarna wat uitgebreider het 'eigen schuld'-principe in het verzekeringsrecht te bespreken – eerst in het algemeen, daarna in het bijzonder in relatie tot de aansprakelijkheidsverzekering. In *hoofdstuk 4* geef ik een samenvatting van de belangrijkste conclusies uit de voorgaande hoofdstukken en in *hoofdstuk 5* geef ik mijn visie hierop.

Na dit hoofdstuk verlaat ik het privaatsrecht en begeef mij op het strafrechtelijk terrein. Zo geef ik in *hoofdstuk 6* onder andere een overzicht van de recente historie achter de positie van de benadeelde in ons strafrecht. Denk daarbij aan de periode eind jaren zeventig tot heden. In het daaropvolgende *hoofdstuk 7* bespreek ik de mogelijkheden die ons strafrecht thans biedt om een benadeelde zijn schade door de dader te laten vergoeden. Daarnaast komen er in dit hoofdstuk een aantal voorzieningen aan bod die met diens schade verband kunnen houden. In *hoofdstuk 8* vervolgens, ga ik in op de positie van de gesubrogeerde verzekeraar ten opzichte van de besproken mogelijkheden en voorzieningen. Er zal blijken, dat de wetgever ervoor heeft gekozen om een gesubrogeerde verzekeraar geen gebruik te laten maken van de belangrijkste mogelijkheid tot het verkrijgen van schadevergoeding, namelijk de voegingsprocedure. Omdat het doel van deze scriptie juist is om de tegenovergestelde opvatting op juistheid te onderzoeken zal ik in *hoofdstuk 9* een overzicht geven van de argumenten die ten grondslag kunnen liggen aan die keus. In *hoofdstuk 10* zullen deze argumenten nogmaals aan de orde komen, nu echter voorzover ze daadwerkelijk door de wetgever zijn gehanteerd. In *hoofdstuk 11* volgt een samenvatting van het voorgaande. In *hoofdstuk 12* geef ik een bloemlezing van enkele relevante publicaties, en in *hoofdstuk 13* stip ik kort enkele tegenmaatregelen aan die gesubrogeerde verzekeraars zouden kunnen en waarschijnlijk ook daadwerkelijk nemen om toch zoveel mogelijk hun belangen in strafgeding zeker te stellen. In *hoofdstuk 14* tenslotte evalueer ik de argumenten die worden gebruikt in het pleit om de gesubrogeerde verzekeraars te weren uit het strafrecht. Daarnaast geef ik een overzicht van redenen die voor het tegendeel pleiten. Het hoofdstuk sluit ik af met een samenvatting van de belangrijkste conclusies en een aantal aanbevelingen. Ik eindig het onderzoek met *hoofdstuk 15* waarin ik de conclusies behandel en een aantal aanbevelingen doe.

Tot slot nog een opmerking van huishoudelijke aard; *cursieve verwijzingen* betreffen verwijzingen naar onderdelen binnen deze scriptie! (bijvoorbeeld; zie *p. 1* of *noot 12*)

15 Conclusies en Aanbevelingen.

15.1 Conclusies.

Allereerst verwijs ik naar *hoofdstuk 4 en 11*. Daarnaast naar *paragraaf 8.13 en 12.8*. Tot slot natuurlijk naar de zojuist gegeven conclusies in *paragraaf 14.2.5* en de **eindconclusie** in *paragraaf 14.4!*

Verder roep ik nog de volgende conclusies in herinnering.

Het bestaansrecht van artikel 284 WvK staat binnen het kader van criminele schade niet ter discussie. (*paragraaf 5.6*).

Verzekeraars spelen een belangrijke rol bij het vergoeden van criminaliteitsschade. (*paragraaf 6.8*.)

De bezwaren ten aanzien van verkeerszaken zijn niet onoverkomelijk. (*p. 324*)

In werkelijkheid zijn de twee genoemde grondslagen van de voegingsprocedure ruimer van strekking zijn dan de formuleringen die DE MINISTER gebruikt bij het afwijzen van de gesubrogeerde verzekeraars. (*p. 327*)

15.2 Aanbevelingen.

15.2.1 De positie van de rechtsopvolger in het straftraject.

Het is raadzaam de positie van de rechtsopvolgers in het straftraject te herzien⁹⁷⁰, en wel in die zin dat zij voortaan worden erkend als belanghebbenden.⁹⁷¹ Denk daarbij aan de faciliteiten die zijn genoemd in *hoofdstuk 7 en 8*.

Een dergelijke positieverbetering dient men niet individueel maar juist gezamenlijk na te streven. Ik meen dat hier een taak is gelegen voor de verschillende belangenbehartigers zoals Het Verbond van Verzekeraars, De Vereniging van Nederlandse Banken, de uitvoeringsorganen van de sociale zekerheid, alsmede de verschillende werkgeversorganisaties. Daarbij is het natuurlijk een uitgelezen kans om podia als het

⁹⁷⁰ Met uitzondering natuurlijk van de nabestaanden.

⁹⁷¹ Ik gebruik nadrukkelijk de term 'rechtsopvolgers', want hoewel in deze scriptie de nadruk is gelegd op de gesubrogeerde verzekeraar ex. artikel 284 WvK, strekt deze aanbeveling zich in feite uit tot iedere professionele risicodragers en andere rechtsopvolgers met regresrechten. Zie bijvoorbeeld de rechtsopvolgers genoemd in *paragraaf 2.7*. Uit deze paragraaf blijkt overigens dat de term 'rechtsopvolgers' ook weer niet helemaal zuiver is, want een aantal van de daar genoemde risicodragers verkrijgen een eigen recht. Denk trouwens - wat betreft de groep rechtsopvolgers - ook aan het Schadefonds Geweldsmisdrijven en het Waarborgfonds Motorverkeer.

Nationaal Platform Criminaliteitsbestrijding en de Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie te betreden.⁹⁷²

Daarnaast heeft het m.i. de voorkeur om ten aanzien van de faciliteiten een integrale benadering toe te passen in plaats van een gefragmenteerde. Ik bedoel daarmee dat men niet per facilititeit een positieverbetering moet nastreven, maar in een keer alle faciliteiten tegelijk ter sprake dient te brengen. Het betreft immers niet een fundamentele wijziging; neen, het betreft slechts een uitbreiding van de kring van derden. Wat dat aangaande dienen de rechtsopvolgers zich dan ook aan dezelfde regels ter zake te houden als de derden die reeds toegang hebben tot de betreffende facilititeit.

15.2.2 De vraagstukken en de rechtsliteratuur.

Verder is het wenselijk dat men bij bepaalde vraagstukken en in de rechtsliteratuur voortaan uitvoerig stil staat bij de rol en de positie van de rechtsopvolgers, alsmede bij het onderwerp criminaliteitsbestrijding.

Denk bijvoorbeeld aan de discussie ten aanzien van de wenselijkheid van regresrechten en het onderwerp van de criminaliteitsbestrijding en -schade.

Denk daarnaast natuurlijk aan de positie van derden in het straf(proces)recht.

Kortom, in discussies over regresrechten dient men criminaliteitsschaden en de aanpak van criminaliteit niet te vergeten. Omgekeerd dient men in discussies over derden in het strafrecht de belangen van rechtsopvolgers niet te negeren maar juist te respecteren.

Belangrijk daarbij is dat de rechtsopvolgers niet als een opzichzelfstaande entiteit worden gezien, los van degenen in wiens rechten zij treden. Juridisch gezien mag het zuiver zijn de rechtsopvolger te beschouwen als zelfstandig rechtssubject, maatschappelijk gezien is het dat niet. De subjecten, waarvan in de rechten wordt getreden, kunnen immers niet langer voor hun belangen opkomen, dat kan enkel de rechtsopvolger.

Wat betreft de verzekeraar ex artikel 284 WvK is het belangrijk in de discussies een onderscheid te maken tussen de verschillende hoedanigheden. Denk bijvoorbeeld aan het onderscheid dat ik heb gemaakt tussen de 'gewone' verzekeraar en de gesubrogeerde.⁹⁷³ Maar ook aan dat tussen de 'gesubrogeerde die tevens eigenaar is', de 'enkel gesubrogeerde' en de 'nog te subrogeren verzekeraar'.⁹⁷⁴ Dergelijke afbakeningen zijn noodzakelijk om de discussies overzichtelijk te houden.

15.2.3 Gegevens en informatie.

⁹⁷² Zie paragraaf 1.2.

⁹⁷³ Zie bijvoorbeeld paragraaf 1.4.

⁹⁷⁴ Zie bijvoorbeeld paragraaf 8.11 e.v.

Het is raadzaam om gegevens te verzamelen over de rol van de rechtsopvolgers. Zulks ten aanzien van onderwerpen als veiligheidsbeleid, criminaliteitspreventie en -bestrijding, criminaliteitsschade, slachtofferhulp, etc.⁹⁷⁵

15.2.4 Afspraken en criteria.

Verder dient het aanbeveling om te komen tot afspraken tussen rechtsopvolgers en het justitieel apparaat. Denk daarbij aan verdeling van taken, verantwoordelijkheden, kosten en opbrengsten.⁹⁷⁶

Verzekeraars en andere rechtsopvolgers zouden in dit kader bijvoorbeeld medewerkers van het Bureau Rechtshulp, het Bureau Slachtofferhulp, politie en justitie kunnen trainen in het geven van preventie adviezen en het claimen van schade bij verzekeraars.^{977/978}

Daarnaast kunnen verzekeraars natuurlijk helpen middels eenvoudige formulieren en snelle uitkeringsprocedures voor slachtoffers van misdrijven.⁹⁷⁹

Verder is het belangrijk afspraken te maken ten aanzien van verkeerszaken⁹⁸⁰ en zaken waarbij het gevaar bestaat dat het civiel optreden het strafrechtelijk zal doorkruisen⁹⁸¹.

Ook is het belangrijk dat rechtsopvolgers aangeven volgens welke criteria zij in het ene geval wel en in het andere niet tot verhaal zullen overgaan.

15.2.5 Overig.

Voorts is het verstandig een soort controlesysteem op te zetten. Via dit systeem moet zijn na te gaan of een benadeelde reeds een vergoeding van een verzekeraar heeft ontvangen. Dit ter voorkoming van dubbele vergoeding en het risico van majoreren.⁹⁸²

Daarnaast dient er aandacht te bestaan voor het gevaar van benadelende handelingen door de verzekerde ten opzichte van zijn verzekeraar.⁹⁸³

⁹⁷⁵ Vergelijk Peper op p. 4.

⁹⁷⁶ Zie de SMVP in paragraaf 12.5.3.

⁹⁷⁷ Vgl. Dijk, van J.J.M., 'Victimologie in theorie en praktijk, een kritische reflectie op de bestaande en nog te creëren voorzieningen voor slachtoffers van delicten.', *Justitiële Verkenningen* 1983 /6, p. 5-35. Op p. 26; 'Eveneens vanuit de politie zou tegemoet moeten worden gekomen aan de bij veel slachtoffers bestaande, acute behoefte aan crime prevention-adviezen en aan adviezen over het indienen van een claim bij de verzekering.'

⁹⁷⁸ Vgl. Steinmetz, C.H.D., 'Het verwerken van een ernstig misdrijf, zelfhulp en hulp van anderen', *Justitiële Verkenningen* 1983 /6, p. 36-68. Op p. 61 zegt hij dat de politie het slachtoffer behulpzaam kan zijn bij het oplossen van verschillende praktische problemen, die het gevolg zijn van het misdrijf. 'Het invullen van verzekeringspapieren en de verwijzing naar het schadefonds 'slachtoffers van misdrijven' kunnen hiertoe gerekend worden.'

⁹⁷⁹ Vgl. Steinmetz, a.w., 1983, p. 62.

⁹⁸⁰ Zie paragraaf 14.2.2.

⁹⁸¹ Zie paragraaf 14.2.4.

⁹⁸² Zie Buruma in paragraaf 12.6.1.

⁹⁸³ Wat dit betreft heb ik niet zozeer het oog op de verzekerden maar meer op de verschillende schadecoördinatoren bij politie en justitie. Zij kunnen immers met veel enthousiasme de schadebemiddeling ter

Wat dit laatst betreft is het in ieder geval aanbevelenswaardig dat in schaderegelingen de volgende conditie wordt opgenomen of een van gelijke strekking;

‘onder voorbehoud van alle rechten van de verzekeringsmaatschappij en op voorwaarde van acceptatie door de verzekeringsmaatschappij’.

Daarnaast is het van belang dat zowel de verzekerde als de verzekeraar aangeven welke schade zij in de schadeafwikkeling bedoelen en tot welke bedragen.⁹⁸⁴ Zowel tussen verzekeraar en verzekerde⁹⁸⁵, als tussen hun en de dader⁹⁸⁶.

Het verstandigst is natuurlijk de verzekeraar volledig in de schadeafwikkeling te betrekken.

hand nemen zonder zich te realiseren dat ze het slachtoffer wellicht meer kwaad doen dan goed indien geen rekening wordt gehouden met de verzekeraar van de benadeelde.

⁹⁸⁴ Vgl p. 25; SJAM Mulder.

⁹⁸⁵ Op grond van de verzekeringsovereenkomst.

⁹⁸⁶ Op grond van schadeafwikkeling binnen het straftraject tegen de dader.

Samenvatting.

In deze scriptie staat de volgende **probleemstelling** centraal;

Is het wenselijk het geldend straf(proces)recht te veranderen, zodat daarin meer gewicht kan worden toegekend aan de belangen van gesubrogeerde verzekeraars ex artikel 284 WvK?

Dit tegen de achtergrond van het veiligheidsbeleid van de overheid dat wordt uitgedragen via het **Integraal VeiligheidsProgramma** (IVP). Hierin wordt namelijk de opvatting gehuldigd dat veiligheid niet langer exclusief een taak is voor politie en justitie. De overheid roept in het programma dan ook anderen op hun verantwoordelijkheid te nemen. Denk aan burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Men benadrukt daarbij dat deze oproep zich uitstrekt over de totale veiligheidsketen, namelijk; proactie, preventie, preparatie, repressie en nazorg.

De verzekeraars steunen het IVP van harte en geven er waar mogelijk gehoor aan. Zo denken ze binnen het **Nationaal Platform Criminaliteitsbestrijding**, de **Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie** alsmede het **Nationaal Centrum voor Preventie** mee over het te voeren beleid. Verder kan gewezen worden op de commissie **Preventie & Criminaliteitsbeheersing** van het **Verbond van Verzekeraars**. Met name vanuit deze organen zijn ondertussen tal van initiatieven genomen die bijdragen tot de veiligheid in Nederland.

Dat in de verzekeringsbranche grote bereidheid bestaat tot dergelijke initiatieven is logisch; verzekeraars ondervinden immers, door de aard van hun producten, aan den lijve de gevolgen van onveiligheid en criminaliteit.

In dit verband streven ze er dan ook naar zo veel mogelijk criminaliteitsschade op daders te verhalen. Dit onder aansporing van overheid en publieke opinie.

Het probleem dat zich echter voordoet is dat gesubrogeerde verzekeraars niet tot nauwelijks worden erkend als derden in het straftraject tegen de dader. Hierdoor kunnen zij - in tegenstelling tot de rechtstreeks benadeelden - geen gebruik maken van strafrechtelijke voorzieningen die bijdragen aan het verhaalnemen op daders.

Er gaan dan ook geluiden op om gesubrogeerde verzekeraars meer rechten binnen het straftraject te geven. Dit brengt ons tot de hiervoor genoemde probleemstelling.

Om tot oplossing van dit vraagstuk te komen, heb ik in de eerste plaats nader inzicht verworven in de achtergrond van het verhaalsrecht ex artikel 284 WvK.

De belangrijkste aspecten die daarbij naar voren kwamen zijn de volgende.

Ten eerste dat het subrogatierecht van artikel 284 WvK een drietal functies heeft. Zo zorgt het recht ervoor dat draagplicht van de dader in stand wordt gehouden. Daarnaast regelt het recht de samenloop van vorderingen. En tot slot zorgt het recht ervoor dat de verzekeraar een gelijk

risico overneemt als dat wat de verzekerde dreigt; hetgeen natuurlijk een uitgangspunt is van verzekeren.

Ten tweede dat er tal van wenselijke gevolgen zijn die kunnen voortvloeien uit de uitoefening van het subrogatierecht. Allereerst natuurlijk dat het de oorspronkelijke draagplicht in stand houdt. Het voorkomt dat er rechtsongelijkheid ontstaat naar gelang de aanwezigheid van een verzekering aan de zijde van de benadeelde. Er gaat preventieve dan wel repressieve werking van uit. Het bevredigt het rechtsgevoel. Het kan een stimulerende invloed hebben op de verzekeraar tot het uitkeren van vergoedingen. Subrogatie kan verder gunstig zijn op het premieniveau. Het noopt tot efficiëntie. En het draagt bij tot een juiste kostenallocatie.

Ten derde dat de verzekerde zijn rechten ter zake schadevergoeding verliest zodra zijn schade door een verzekeraar is vergoed.

Ten vierde dat het subrogatierecht zijn werking mist indien de aansprakelijke persoon zijn verantwoordelijkheid kan afwentelen op een aansprakelijkheidsverzekeraar.

Met name het laatste aspect heeft het bestaansrecht van de subrogatie ter discussie gesteld. Daarom is vervolgens onderzocht tot hoever aansprakelijkheidsverzekeraars criminele schaden mogen dekken en ook daadwerkelijk bereid zijn te dekken. Uit dit onderzoek is gebleken dat het subrogatierecht allerm minst zijn werking verliest.

Aansprakelijkheidsverzekeraars nemen namelijk een helder standpunt in. Ze wijzen iedere vorm van rugdekking voor opzetsdelinquenten ten principale af. Men hanteert daartoe clausules in de polissen die dekking van schaden, die het gevolg zijn van crimineel gedrag, uitsluiten.

Verder is in dit deel van de scriptie naar voren gekomen, dat in de literatuur over artikel 284 WvK geen aandacht wordt geschonken aan het onderwerp criminaliteit. Dit zowel in zijn algemeenheid als ten aanzien van de discussie over de wenselijkheid van dit recht.

Ook is gebleken dat de verzekeraars in dit kader niet als een opzichzelfstaande entiteit moeten worden gezien, los van degenen in wiens rechten zij treden. Want hoewel het juridisch gezien zuiver mag zijn de rechtsopvolger te beschouwen als zelfstandig rechtssubject – uit maatschappelijk oogpunt is het dat niet. De verzekerden waarvan in de rechten wordt getreden kunnen immers niet langer voor hun belangen opkomen, dat kan enkel de rechtsopvolger, oftewel de verzekeraar.

Tot zover de belangrijkste aspecten uit het eerste deel van mijn scriptie. Vanuit het inzicht dat hier is verkregen heb ik vervolgens bekeken of het inderdaad wenselijk is de bedoelde voorzieningen in het strafrecht open te stellen voor verzekeraars. Het civielrecht wordt daartoe verlaten en het strafrecht betreden.

Zo presenteer ik eerst een schets van de ontwikkelingen ten aanzien van benadeelden die schade hebben ondervonden van een strafbaar feit. Hier blijkt dat rond 1950 een sterke belangstelling is ontstaan voor de positie van het slachtoffer binnen het strafrecht. Als gevolg hiervan werd door wetenschappers, politici en practici al snel aangedrongen op verbetering. Toen ook het rechtspolitieke klimaat rijp was voor verandering werd het initiatief genomen tot een aanpassing van de wet, hetgeen in 1992 resulteerde in de Wet Terwee. Deze wet betekende een aanzienlijke verbetering voor de positie van de benadeelde. Daarnaast is deze

wet uiteindelijk ook bepalend geweest voor de positie van de gesubrogeerde verzekeraar. Het blijkt bovendien dat de strafrechtgeleerde M.S. Groenhuijsen veel invloed heeft gehad op deze stand van zaken.

Vervolgens behandel ik de voorzieningen in het straf(proces)recht die een benadeelde ten dienste kunnen staan bij het verkrijgen van schadevergoeding of die met diens schade verband houden. Ik ga daarbij uitgebreid in op de aard van deze voorzieningen alsmede hun juridische invulling.

Daarna bekijk ik ten aanzien van welke voorzieningen de gesubrogeerde verzekeraar wordt erkend als derde; oftewel van welke voorzieningen deze verzekeraar gebruik kan maken.

Het blijkt dat de gesubrogeerde verzekeraar ten aanzien van bepaalde voorzieningen nadrukkelijk is uitgesloten. Denk daarbij aan de **voegingsprocedure ex art 51a Sv** en het **inzagerecht van art 16 lid 2, De wet politieregisters**. Wat betreft deze laatste voorziening gaan er evenwel ondertussen stemmen op om hierin verandering te brengen. Verder is natuurlijk het **schadefonds geweldsmisdrijven** niet voor verzekeraars bedoeld, dit spreekt voor zich. De verzekeraars vervullen daarentegen wel een belangrijke rol voor wat betreft de werking van dit fonds. Ze vergoeden immers veel schaden die ook door dit fonds zou kunnen worden gedekt indien er geen verzekering zou zijn afgesloten.

Ten aanzien van de **beklagprocedure ex art 12 Sv** bestaat er geen duidelijkheid. Enerzijds liggen er gedateerde arresten, terwijl er anderzijds meerdere stemmen opgaan en argumenten aanwezig zijn om te veronderstellen dat gesubrogeerde verzekeraars inmiddels als beklaggerechtigden kunnen worden aangemerkt.

Volstrekte duidelijkheid ontbreekt eveneens ten aanzien van de **voorwaardelijke veroordeling tot schadevergoeding** (artikel 14c lid 2 sub 1 Sr) en de **schadevergoedingstransactie** (artikel 74 lid 2 sub e Sr). Niettemin, zijn met name bij de eerstgenoemde sterke aanwijzingen dat een gesubrogeerde verzekeraar wel degelijk mag profiteren, temeer wanneer deze wordt opgelegd in de vorm van een **gedragsvoorwaarde** (artikel 14c lid 2 sub 5 Sr).

Wat betreft de **schadevergoedingsmaatregel** (artikel 36f Sr) lijkt er enigszins duidelijkheid te bestaan. Een gesubrogeerde verzekeraar kan als begunstigde van de maatregel worden aangewezen. Het is althans niet uitgesloten.

Ten aanzien van de artikelen uit de **plukze-wetgeving**, 36e lid 6 Sr en 577b lid 2 Sv, ben ik van mening dat een gesubrogeerde verzekeraar er toch duidelijk van mag profiteren. Het tegendeel zou indruisen tegen de belangrijkste uitgangspunten achter deze wetgeving en die van de regeling der subrogatie.

Ook wat betreft **strafrechtelijke dading** bestaat er geen twijfel; een gesubrogeerde verzekeraar zou als partij kunnen worden aangemerkt. In het verleden is hier echter geen sprake van geweest.

Aangaande de '**Regeling inzake de bewaring en de teruggave van inbeslaggenomen voorwerpen**' (artt. 116 - 119a Sv) alsmede de **artt. 552a, 552ab, 552b en 552ca Sv** zal een verzekeraar weinig problemen ondervinden. Dit, omdat de verzekeraar die zich beroept op deze voorzieningen in het algemeen zal optreden als eigenaar van het betreffende voorwerp. In die hoedanigheid is niet relevant ook nog eens de vraag te stellen of er sprake is van subrogatie. Dit is wel het geval als er sprake is van – het niet vaak voorkomende geval – van de 'enkel' gesubrogeerde verzekeraar of de 'nog te subrogeren' verzekeraar. Hun positie ligt dan ook per artikel anders en is niet altijd even duidelijk.

De meest duidelijke positie heeft de gesubrogeerde verzekeraar die om inzage te krijgen, op basis van zijn 'verzekeraar zijn' en zijn 'intentie tot schadeverhaal', een beroep doet op de **Wet persoonsregistraties en Het (nieuwe) Privacyreglement COMPAS**. Deze verzekeraar wordt uitdrukkelijk erkend als derde. Dit is tevens het geval bij de afwikkeling van aanrijdingszaken op grond van de Circulaire van de Minister van Justitie, 'Informatieverstrekking door politie en openbaar ministerie in aanrijdingszaken'. Ook op het gebied van de **fraude-aanpak** zijn duidelijke regels op komst waarin de verzekeraar uitdrukkelijk als gerechtigde wordt erkend in het kader van informatieverstrekking.

Van de hier genoemde voorzieningen is de **voegingsprocedure** voor een benadeelde de belangrijkste.

Zoals gezegd heeft Groenhuijsen veel invloed gehad op de huidige stand van zaken. Zo is hij betrokken geweest bij de samenstelling van het voorontwerp van de Wet Terwee. Daarnaast is zijn dissertatie uit 1985 richtinggevend geweest; zeker voor wat betreft de positie van de gesubrogeerde verzekeraar. Groenhuijsen keert zich in deze dissertatie namelijk tegen de toelating van deze verzekeraar tot de **voegingsprocedure**. De wetgever neemt dit standpunt over in de Wet Terwee en spreekt zich daardoor voor het eerst expliciet uit over de positie van de gesubrogeerde verzekeraar binnen het strafrecht.

Gelet op de tegenovergestelde opvatting die in de probleemstelling van mijn scriptie besloten ligt, ben ik vervolgens de argumenten gaan opsommen. In de eerste plaats die van Groenhuijsen in zijn dissertatie en vervolgens die van de wetgever in de Wet Terwee. Ik heb daarbij zowel gelet op de argumenten die pleiten voor toelating van de rechtstreeks benadeelde als die welke pleiten voor uitsluiting van de gesubrogeerde verzekeraar. Uit de opsomming blijkt dat Groenhuijsen en de Wetgever grotendeels eensgezind zijn.

Wat daarbij opvalt is dat beiden geen moeite doen om te onderzoeken of er misschien redenen zijn de gesubrogeerde verzekeraar juist wel te erkennen. Van een afweging tussen voors en tegens is dan ook geen sprake.

Opmerkelijk is bovendien dat in eerste instantie Groenhuijsen en de Minister tevens afwijzend staan ten aanzien van de nabestaanden van de rechtstreeks benadeelde. Echter, na felle protesten van hulpverleners, wetenschappers en kamerleden herzien beiden hun standpunt. Ook nabestaanden worden voortaan toegelaten tot de **voegingsprocedure**. De argumenten die hieraan ten grondslag liggen worden in de scriptie opgesomd.

Verder wordt een bloemlezing gegeven van enkele publicaties waarvan ik meen dat ze de moeite zijn te vermelden. Uit deze publicaties blijkt dat er nogal wat kritiek bestaat op de resultaten die worden behaald met de Wet Terwee.

Ook geef ik een overzicht van tegenmaatregelen die verzekeraars zouden kunnen treffen nu zij niet tot nauwelijks worden erkend als derden in het straftraject. Ze leiden tot ondoorzichtigheid, oneigenlijk gebruik van voorzieningen, pressie op verzekerden, en in een bepaald geval zelfs tot ontwijking en ontduiking van de wet.

In het laatste deel van de scriptie onderzoek ik uiteindelijk de geldigheid van de argumenten die pleiten tegen de toelating van de gesubrogeerde verzekeraars tot het straftraject; en dan

met name die ten aanzien van de **voegingsprocedure**. Het blijkt dat geen van alle stand houden.

Tot slot onderzoek ik of er dan wellicht redenen bestaan die pleiten voor toelating van de gesubrogeerde verzekeraars tot het straftraject. Het blijkt dat dit inderdaad het geval is. Zo is het ten aanzien van de criminaliteitsaanpak zeer wenselijk dat daders aan hun draagplicht worden gehouden. Als dit wordt gerealiseerd dan kan het immers tal van wenselijke gevolgen tot resultaat hebben. Denk daarbij in de eerste plaats natuurlijk aan de hiervoor genoemde.

Denk daarnaast aan de volgende: Het brengt tot uitdrukking dat aan het geschonden belang aandacht is besteed; Het versterkt de vredemakende functie van het strafproces; Het leidt ertoe dat de aangiftebereidheid van slachtoffers zal stijgen; Het zal bijdragen aan conflictoplossing; Het erkent, bevestigt en handhaaft de norm.

Daarnaast kan de toelating van gesubrogeerde verzekeraars tot het straftraject ook in positieve zin bijdragen aan: proceseconomische voordelen; samenloopvoordelen; het besef dat het plegen van een delict niet alleen strafrechtelijke gevolgen heeft, maar ook civielrechtelijke; de symbolische betekenis van de schadevergoedingsplicht; de mate van verhaalsacties; het voorkomen van doorkruising van het strafvorderlijk optreden tegen de dader; de essentie van verzekeren en de regel dat beperking van verhaalsrechten niet opgaat bij criminele schade; de gedachte dat strafrecht een ultimum remedium is; de transparantie, zodat zichtbaar is wie optreedt en vanuit welke belangen; de controle op het beleid van het openbaar ministerie; de eenheid in recht en beleid.

Gelet op deze resultaten concludeer ik tenslotte dat het inderdaad wenselijk is het geldend straf(proces)recht te veranderen, zodat daarin meer gewicht kan worden toegekend aan de belangen van gesubrogeerde verzekeraars ex artikel 284 WvK.

Literatuurlijst.

Strafrecht.

- Aertsen, I., 'Het slachtoffer binnen het Belgische strafproces: recente ontwikkelingen', *Proces*, 1995 /11 en 12 (gebundelde editie over Terwee), p. 186 - 191.
- B&A Groep Beleidsonderzoek & -Advies, *Slachtofferzorg in Nederland, Eindrapportage*, Den Haag, 24 febr. 1998.
- Baardmans, Walter, 'Dading wordt nu al de nek omgedraaid', *Vrij spraak*, nr. 5, september 1994, p. 22 - 24.
- Beaufort, L.A.R.J. de, 'De rol van het slachtoffer bij opsporing en vervolging', *Justitiële Verkenningen* 1982 /6, p. 21-38.
- Beaufort, L.A.R.J. de, 'Slachtoffer en straftoemeting', in; Jong, D.H. de, *De vrijheidsstraf, Bundel opstellen ter gelegenheid van de eeuwherdenking op 15 april 1986 te Groningen van het Wetboek van Strafrecht en de eerste Beginselenwet van het gevangeniswezen*, Arnhem, Gouda Quint, 1986, p. 201-223.
- Beer, A. de, 'Schadebemiddeling, Terwee en reclassering', *Proces*, 1995 /11 en 12 (gebundelde editie over Terwee), p. 198 - 202.
- Beer, P. de, 'De schadevergoedingsmaatregel'. In; Balkema, J.P., e.a., *Het penitentiair recht*, G.Q., Arnhem, p. VII 123-128.
- Beer, P.W.G. de; J.P.S. Fiselier, 'Meer dan een dode mus ... Bespreking van het Rapport van de Commissie wettelijke voorzieningen slachtoffers in het strafproces', *DD* 18 (1988), afl. 7, p. 632-644.
- Bemmelen, J.M. van, 'De positie van de beledigde partij in het strafproces', *Tijdschrift voor strafrecht* 1942 D1. LII, p. 1-25 en 115-138.
- Biggelaar, G.J.M. van den, *De buitengerechtelijke afdoening van strafbare feiten door het openbaar ministerie*, Gouda Quint, Arnhem, 1994.
- Binsbergen, W.C., *Poenaal Panorama, Strafrechtshistorische verkenningen*, Zwolle, Tj.W., 1986.
- Bleichrodt, F.W., *Onder voorwaarde*, proefschrift, Deventer, Gouda Quint, 1996.
- Borgers, M.J., 'De ontnemingswetgeving in civielrechtelijk perspectief'. In; P. Everaars, J.L. van der Neut, J. Simmelink (red.), *Ontnemingswetgeving in perspectief*, Deventer, Gouda Quint, 1999.
- *Brabants Nieuwsblad*, 'Korpsleiding, Schadeclaims, Mishandelen agent gaat geld kosten', 6 januari 1998, p. 1.
- *Brabants Nieuwsblad*, 'Verzekeraars: Verhaal van schade van knokpartijen', 11 december 1996, p. 3
- Brienens, M.E.I.; I.M. Koopmans, 'Voeging en schadevergoedingsmaatregel in de praktijk: het slachtoffer blijft slachtoffer.', 'Enkele kritische opmerkingen over de rechtspraktijk in het licht van de Wet Terwee, *Nederlands Juristen Blad*, 1998 /30, p. 1345 - 1350.
- Buruma, Y., 'Derde in het strafprocesrecht', *Ars Aequi* 46 (1997) 5, p. 364 - 373.
- Buuren, P.J.J. van, *Kringen van belanghebbenden*, Deventer 1978.
- Claassens, J.C.A.M.; B.A. Stoker-Klein, 'Het slachtoffer in het strafproces, De wet-Terwee en de ervaringen in de arrondissementsrechtbank 's-Hertogenbosch', *Trema* jaargang onbekend /6 (1995), p.167 - 175.

- Claassens, J.C.A.M., B.A. Stoker-Klein, 'Schadevergoeding in het strafproces en het 'Bossche Model'', *NJB* 1998, p. 2080-2082. Met naschrift van Brien en Koopmans.
- Cleiren, C.P.M. en J.F. Nijboer (red.), *Strafvordering, tekst & commentaar, De tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, 3^e druk, Deventer, Kluwer, 1999.
- Cleiren, C.P.M., J.F. Nijboer, *Strafrecht tekst & commentaar, De tekst van het Wetboek van Strafrecht en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, 2^e druk, Deventer, Kluwer, 1997.
- Cleiren, C.P.M., *Strafvordering tekst & commentaar, De tekst van het Wetboek van Strafvordering en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar*, 2^e druk, z. pl., Kluwer, 1997.
- Corstens, G.J.M., *Civielrechtelijke, administratiefrechtelijke of strafrechtelijke rechtshandhaving?*, preadvies, In; Handelingen 1984 der Nederlandse Juristen-Vereniging deel I, eerste stuk, Zwolle, Tjeenk Willink, 1984.
- Corstens, G.J.M., *Het Nederlands strafprocesrecht*, 2^e druk, Arnhem, Gouda Quint, 1995.
- Corstens, G.J.M., *Waarborgen rondom het vervolgingsbeleid*, IJmuiden, Vermande, 1974.
- Corstens, G.J.M., e.a. (red.), *Vademecum Strafzaken*, losbladig commentaar, G.Q., Deventer.
- Cuyvers, Guido, *De maatschappelijke marginalisering van het slachtoffer van misdrijven*, Antwerpen/Arnhem, uitgever onbekend, 1986.
- *Dading in plaats van strafrecht*, Verslag van de begeleidingsgroep voor het experiment Strafrechtelijke dading (samensteller, Y. Baudoin), z. pl., Humanitas, 1991.
- Dijk, J.J.M. van, 'De positie van het slachtoffer in het strafproces; achtergronden en perspectieven' In: *Justitiële Verkenningen* 1988/9, p.7 e.v.
- Dijk, J.J.M. van, 'De positie van het slachtoffer in het strafproces; achtergronden en perspectieven' In: *Justitiële Verkenningen* 1982/6, p. 10-20.
- Dijk, van J.J.M., 'Victimologie in theorie en praktijk, een kritische reflectie op de bestaande en nog te creëren voorzieningen voor slachtoffers van delicten.', *Justitiële Verkenningen* 1983 /6, p. 5-35.
- Dijk, van J.J.M.; M.S. Groenhuijsen, 'Schadevergoedingsmaatregel en voeging', *Nederlands Juristen Blad*, 1993 / 5, p. 163 - 168. Met naschrift van W.M. Reehuis.
- Graaff, K. de, 'De staat en de Wet Terwee', *Proces*, 1995 /11 en 12 (gebundelde editie over Terwee), p. 193 - 195.
- Groenhuijsen, M. S; A. M. Van Kalmthout, 'Transactie en voorwaardelijk sepot: lood OM oud ijzer?', *DD* 1983, p. 474-487.
- Groenhuijsen, M.S., 'De landelijke invoering van de wet Terwee', *Rechtshulp* 1995 /4, p. 3 - 8.
- Groenhuijsen, M.S., 'De rode draad: goed nieuws voor slachtoffers van delicten', *Ars Aequi* 38 (1989) /9, p. 740 - 741. (Rode draad 'Slachtoffers van delicten')
- Groenhuijsen, M.S., e.a., *Voordeelsontneming in het strafrecht, Een commentaar op het rapport van de werkgroep legislatieve projecten vermogenssancties*, Arnhem, Gouda Quint, 1989.
- Groenhuijsen, M.S., *Schadevergoeding voor slachtoffers van delicten in het strafgeding*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1985.
- Goudsmit, C.J., 'Het strafrecht en de benadeelde', *NJB* 1938, p. 198-203. Met nawoord van Langemeijer, en daarop wederom Goudsmit.
- Haan-Boerdijk, M.J. de, 'Wet Terwee: weg ermee?', *Trema*, 1998 /4, p. 84 - 86.
- Haar, H., 'Eerst zitten dan dokken', *Management Team* 5 november 1990, p. 135-144.

- Hecke T. van, J. Wemmers, *Schadebemiddelingsproject Middelburg*, reeks WODC, Arnhem, Gouda Quint, 1992.
- *Het schadebemiddelingsproject van de Gemeentepolitie Leiden*, WODC, 's-Gravenhage 1989.
- Horst-v.d. Lubbe, A. v.d., 'Fonds', *Volkskrant* 16 oktober 1999, p. 17. (Ingezonden brief)
- Huizen, Ph.H.J.G. van; J.B. Wezeman; J.J. Zevenbergen, *Grondslagen van het verzekeringsrecht, naar huidig en wordend recht*, Heerlen, Open universiteit, 1997.
- Hulsman, L.H.C., 'Handhaving van recht, intreerede Rotterdam 1965, Deventer', In: (zonder red.), *Inleiding strafrecht, Literatuurbundel*, z. pl., Gu Open universiteit, z. j., p.3-21.
- Hustinx, J.P. en G. TH. Kempe, *De bijzondere voorwaarden, preadviezen ter gelegenheid van de studiedag voor de reclassering 1956*, Den Haag, vereniging van reclasseringsinstellingen, 1956.
- Iersel, I. van, 'Terwee en Alternative Dispute Resolution', *Proces*, 1995 /11 en 12 (gebundelde editie over Terwee), p. 195 - 198.
- Jalink, D., 'Het schadefonds geweldsmisdrijven', *Ars Aequi* 38 (1989) /2, p. 110 - 119. (Rode draad 'Slachtoffers van delicten')
- Jonkers, J.E., 'De beledigde partij in het Nederlandse strafproces', *Jaarboek VI (1955 en 1956) van de vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, p. 55-71.
- Junger, M.; T. van Hecke, *Schadevergoeding binnen het strafrecht, Daders en slachtoffers van Misdrijven*, Den Haag, SDU, 1988. Een onderzoek door het WODC van het Ministerie van Justitie, nr. 82.
- Keulen, B.F., *Crimineel vermogen en strafrecht, Een commentaar op de ontnemingswetgeving*, Deventer, Gouda Quint, 1999.
- Keyser-Ringnald, L.F., *Boef en Buit, De ontneming van wederrechtelijk verkregen vermogen*, Vrije Universiteit (Academisch Proefschrift), 1994.
- Knap, Job, 'De verterweëisering van het strafrecht', *Proces*, ?
- Kok, E., 'Nieuwe (trek?) pleisters voor slachtoffers van delicten, Het rapport van de Commissie Terwee', *Proces* 1988, p. 123-134.
- Koster, D., 'Invoering Terwee bij de politie: gezamenlijk of individueel?', *Proces*, 1995 /11 en 12 (gebundelde editie over Terwee), p. 203 - 205.
- Kralingen, R.W. van; J.E.J. Prins, *Waar een wil is, is een weg?, Een onderzoek naar de behoefte aan en de verstrekking van politieke en justitiële informatie voor buiten de strafrechtspleging gelegen doelen*, Den Haag, SDU Uitgevers, 1996.
- Landberg, H., 'Enkele opmerkingen over de (civiele) vordering tot schadevergoeding in strafzaken', *NJB* 1952, p. 252-253.
- Langemeijer, 'Het strafrecht en de benadeelde', *Nederlandsch Juristenblad*, 8 januari 1938, no. 2, p. 29-37 en 53-60.
- Lissenberg, E., 'Overheid en slachtoffers, Aantasting van een geweldsmonopolie?', *Tijdschrift voor Criminologie* 1997/4, p. 310-321.
- Maas, H.H., 'De beledigde partij in het strafgeding', *NJB* 1938, p. 204-205. Met nawoord Langemeijer. (Samen met publicatie van Willems)
- Mak C. en H. Spath, 'OM buitenspel bij het wobben van strafdossiers', redactioneel *Ars Aequi* 49 (2000) /6, p. 421.
- Malsch, Marijke en Raphaela Carrière, 'Dading en bemiddeling, geschikt voor het strafrecht?', *Recht der Werkelijkheid* 1996 /1, p. 25-38.

- Marwijk Kooij, B. van, 'De positie van de benadeelde in verkeersstrafzaken', *Advocatenblad*, 1965, p. 393-421.
- Melai, A.L. en G. Duisterwinkel, *Het wetboek van strafvordering*, losbladig geactualiseerd commentaar, Arnhem, Gouda Quint, 1969-heden.
- Ministerie van Justitie, 'Meer mogelijkheden voor slachtoffers verzekerde', *Persbericht Ministerraad*, 5 november 1999.
- Ministerie van Justitie, Projectbureau Terwee, *Helpdesk project Terwee, Meest gestelde vragen ter zake Terwee*, September 1995.
- Minkenhof, A., bewerkt door J.M. Reijntjes, *De Nederlandse Strafvordering*, Achtste druk, Deventer, Gouda Quint, 1999.
- Minkenhof, A., bewerkt door J.M. Reijntjes, *De Nederlandse Strafvordering*, Vijfde druk, Arnhem, Gouda Quint, 1990.
- Moerings, M.; K. de Graaff, 'Thuis in elkaar geslagen', 'Gesprek met een slachtoffer van een geweldsdelict', *Proces*, 1995 /11 en 12 (gebundelde editie over Terwee), p. 192 - 193.
- Mulder, G.E., H. Schootstra, *De voorwaardelijke veroordeling, preadvies*, Handelingen 1974 der Nederlandse Juristen-Vereniging deel 1, tweede stuk, Zwolle, Tjeenk Willink, 1974
- Mulder, R.P., *Wie helpt het slachtoffer? Publieke en particuliere voorzieningen voor slachtoffers van misdrijven*, Rijswijk, Sociaal Cultureel Planbureau, 1989, cahier nr. 70.
- Nederlandse Federatie van Reclaseringsinstellingen, *Eindelijk gerechtigheid?!, Inleiding van het symposium over bemiddeling tussen slachtoffer en dader, gehouden op 9 november 1993 in Utrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1993. (NFR Publicatie nr. 9)
- Nelen, J.M; V. Sabee, *Het vermogen te ontnemen, Evaluatie van de ontnemingswetgeving – Eindrapport*, WODC, z. pl., 1998.
- Neut, J.L. van der, 'Het materiële ontnemingsrecht'. In: M.S. Groenhuijsen, J.L. van der Neut en J. Simmelink (red.), *Ontneming van voordeel in het strafrecht, De nieuwe wetgeving in theorie en praktijk*, Deventer, Gouda Quint, 1997.
- Noyon, T., G.E. Langemeijer, J. Remmelink, *Het wetboek van strafrecht*, losbladig geactualiseerd commentaar, Arnhem, Gouda Quint, 1972-heden.
- Openbaar Ministerie, 'Signalement, Informatieverstrekking uit strafdossier voortaan via Wet Persoonsregistraties.', *Opportuun* mei 2000.
- Openbaar Ministerie, 'Signalement; Proef slachtofferverklaringen in dossier.', *Opportuun* april 2000.
- Openbaar Ministerie, *Jaarplan 1998*, Den Haag, SDU, z.jr
- Osinga, P., *Transactie in strafzaken, Een onderzoek naar de positie van de transactie in het strafrechtelijk systeem*, Arnhem, Gouda Quint, 1992.
- Polak, N.J., 'De 'beledigde partij' in ere hersteld', *Nederlands JuristenBlad* 1980 /2, p. 21-32.
- Polak, N.J., 'Nieuwe ontwikkelingen ten aanzien van de beledigde partij', *Verkeersrecht* 1965, no. 1, p. 1-5 en no. 2, p. 25 en 26.
- Polak, N.J., 'De beledigde partij in de kantongerechtsprocedure', *Nederlandsch Juristenblad*, 4 oktober 1958, no. 33, p. 684-692 en 712-722.
- Polak, N.J., 'Is onbepaalde toelating van de civiele partij in strafzaken gewenst?', *Tijdschrift voor Strafrecht*, 1957, p. 289-316.
- Reehuis W.H.M., *Schadevergoeding in het strafrecht, Enige kanttekeningen bij de relatie tussen de schadevergoedingsmaatregel en de civielrechtelijke verplichting tot het vergoeden van schade*, inaugurale rede, Deventer, Kluwer, 1992.

- Registratiekamer, *Zijn de Wpr en Wbp van toepassing op strafdossiers en Compas?*, 12 januari 2000.
- Rummelink, J., 'Deel I, Herbezingning op de grondslagen van het Wetboek van Strafvordering.', Preadvies. In; *Herbezingning op (de grondslagen) van het Wetboek van Strafvordering*, Handelingen Nederlandse Juristen-Vereniging, 124^e Jaargang/1994-I, p. 3-35.
- Rummelink, J., *Mr. D. Hazewinkel-Suringa's Inleiding tot de studie van het Nederlandse strafrecht*, 14^e druk, Arnhem, Gouda Quint, 1995.
- Roest, F., *Naar een realistisch ontnemingsbeleid, een globaal overzicht van wetgeving, jurisprudentie en (eigen) standpunten aangaande ontneming*, Breda, arrondissementsparket Breda, oktober 1996.
- Rogier, L.J.J., *De Wet Mulder, Artikelgewijs commentaar op de Wet administratiefrechtelijke handhaving verkeersvoorschriften*, 3^e druk, Deventer, Gouda Quint, 1997.
- Roording, Jaap, 'De schadevergoedingsstraf, Rapport van de Commissie-Terwee', *Ars Aequi* 38 (1989) /1, p. 40 - 47.
- Rosendahl Huber, A.E., '„Strafrecht en benadeelde" in de praktijk', *NJB* 1938, p. 115-117. Met nawoord van Langemeijer.
- Rubbrecht, J., 'De rechten van de benadeelde in het Belgisch strafproces, Preadvies', *Jaarboek VI (1955 en 1956) van de vereniging voor de vergelijkende studie van het recht van België en Nederland*, p. 72- 89.
- Ruth, A.G.P. van; E. Schreuders, *Politiegegevens beschermd, Een toelichting op het gesloten verstrekkingenregime van de Wet politieregisters*, Registratiekamer, juni 2000.
- Sagel-Grande, I., 'Schadevergoeding en strafrecht', *Delict en Delinquent* 22 (1992) /1, p. 58-66.
- Sagel-Grande, I., 'Van een kikker pluk je geen veren; Nieuwe aanvullende regels schadevergoeding voor slachtoffers in de DDR', *Nederlands JuristenBlad* 1989 /35, p. 1277-1279.
- Schalken, T.M., 'De positie van het slachtoffer in het systeem van strafprocesrechtelijke rechtsbetrekkingen', *Ars Aequi* 38 (1989) /4, p. 238 - 245. (Rode draad 'Slachtoffers van delicten')
- Schalken, T.M., *Strafrecht als systeem van rechtsbetrekkingen, Een ontwikkeling naar evenwicht?*, rede, Arnhem, Gouda Quint, 1987.
- Schröder, J.W.M., 'Actualiteit van een oud desideratum, uitbreiding van mogelijkheid van voeging der beleedigde partij', *NJB* 1932, p. 617-624.
- Simmelink, J. en J.L. van der Neut, 'De omvang van het 'voordeel' en betalingsverplichting', *Delict en Delinquent* 26 (1996) /6, p. 548-551.
- Slachtofferhulp Nederland, 'Spreekrecht voor slachtoffers van misdrijven', *persbericht*, Utrecht 7 oktober 1999.
- Soest, H.van; S. Walther, 'Schadevergoeding en strafrecht, Een commentaar op het rapport van de Commissie wettelijke voorzieningen slachtoffers in het strafproces', *NJB* 29 oktober 1988, afl. 37, p. 1336-1341.
- Steinmetz, C.H.D., 'Het verwerken van een ernstig misdrijf, zelfhulp en hulp van anderen', *Justitiële Verkenningen* 1983 /6, p. 36-68.
- Struycken, A.V.M., 'Civielrechtelijke overpeinzingen over een fonds dat tot vergoeding van schade-uitkeringen doet aan slachtoffers van delicten.' In; *Slachtoffers van delicten*, Baarn, 1971, p. 141-151.
- Stutterheim, Rolf, 'Wat wil het slachtoffer?', *Volkskrant* 23 oktober 1999, p. 31.

- Veen, Th. L., 'De civiele vordering van de 'beledigde partij' in aanrijdingszaken', *NJB* 1952, p. 100-105.
- Veen, Th. L. van der, 'Nogmaals de civiele vordering van de beledigde partij in aanrijdingszaken', *NJB* 1952, p. 464-465.
- Veen, Th. W. van, 'De betekenis van het "subsociale" voor het straffen en het strafrecht', *Tijdschrift voor strafrecht* 1952, p. 123-138.
- Veen, Th. W. van, 'Redactionele kanttekeningen', 'Rituele dans om een dode mus?', *RM Themis-10* (1992) december, p. 449 - 451.
- Vellinga-Schootstra, F., *Inbeslagneming en huiszoeking*, proefschrift, Alpen aan den Rijn, TW, 1982.
- Vennix, R.M., *Boef en Beslag, De strafvorderlijke inbeslagneming van voorwerpen*, proefschrift, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1998.
- Wemmers, J.A., 'Het belang van het slachtoffer in het strafproces', *Proces*, 1995 /11 en 12 (gebundelde editie over Terwee), p. 183 -186.
- Wemmers, J.M.; P.W.G. de Beer, 'Doel, inhoud en uitvoering van de regelgeving Terwee', *Sancties*, 1995 /6, p. 337 - 350.
- Wemmers, J.M.; T. van Hecke, *Strafrechtelijke dading*, Den Haag, Ministerie van Justitie (WODC), 1992. K23.
- *Wettelijke voorzieningen slachtoffers in het strafproces*, Rapport van de Commissie wettelijke voorzieningen slachtoffers in het strafproces, Den Haag, SDU uitgeverij, 1988.
- Wiewel, P.G.; e.a. (red.), *Dading in plaats van strafrecht, Symposium Universiteit van Amsterdam gehouden op 9 april 1992 te Amsterdam*, Arnhem, Gouda Quint, 1993.
- Willems, J.H., 'Het strafrecht en de benadeelde', *NJB* 1938, p. 206-208. Met nawoord van Langemeijer. (Samen met publicatie van Maas)
- Wisse, C.J., 'Schadebemiddeling bij een Arrondissementsparket', *Proces* 1990 /12, p. 348 - 350.
- Wöretshofer, J., *Voordeelsontneming*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1999.
- Yantzi, M. en S.D. Brown, 'Behoeften van slachtoffers van misdrijven', *Justitiële Verkenningen* 1983 /6, p. 86-92.
- Zeilstra, M.I. en H.G. van Andel, *Informatieverschaffing en schadebemiddeling door de politie, Evaluatieonderzoek van een experiment bij slachtoffers van misdrijven in Alkmaar en Eindhoven*, Arnhem, Gouda Quint, 1990. (reeks; Onderzoek en Beleid van het WODC van het Ministerie van Justitie)

Civiel en verzekeringsrecht.

- Asch van Wijck, Van, *De subrogatie van den verzekeraar*, diss. 1895.
- Bloembergen, A.R., 'Aansprakelijkheidsrecht en sociale verzekering, Nieuwe ontwikkelingen', *Sociaal Maandblad Arbeid*, 1970, p. 74-80.
- Bloembergen, A.R., 'De invloed van verzekeringen', *NJB* 1980, p. 174-183.
- Bloembergen, A.R., 'Het Ser-rapport over regresrechten: een fout verhaal', *Nederlands Juristen Blad*, 1994/4, p. 117 - 123.
- Bloembergen, A.R., 'Het verhaalsrecht van de risicodragers in de algemene wet zware geneeskundige risico's', *Sociaal Maandblad Arbeid*, 1966, p. 329-330.
- Bloembergen, A.R., *Schadevergoeding bij onrechtmatige daad*, Deventer, Kluwer, 1965.
- Bongers, H.A. in; *Handelingen der Nederlandse Juristen-Vereniging* 1967.

- Bongers, H.A., 'De afstand van regresrecht als element in de rechtsvorming', *V&A* 1969, p. 19-32.
- Bonneur, R., 'De wettelijke subrogatie van art. 284 K', *Verzekeerings-Archief*, 1975 /1/2, p. 92-147.
- Boom, W.H. van; H.M. Storm, 'Het verhaalsrecht van verzekeraars en risicodragers, Aard, omvang en uitoefening', *Tijdschrift voor Aansprakelijkheid en Verzekering*, november 1995 /6, p. 149-161.
- Boom, W.H. van; T. Hartlief en J. Spier (red.), *Regresrechten, Afschaffen, handhaven of uitbreiden*, Deventer, Tjeenk Willink, 1996.
- Burg, V.A.M. van der, *Schade- en sommenverzekeringsrecht*, Deventer, Kluwer, 1973.
- Clausen, P., J.H. Wansink, *Mr. C. Asser's handleiding tot de beoefening van het nederlands burgerlijk recht, bijzondere overeenkomsten, deel VI, de verzekeringsovereenkomst*, eerste druk, T.W., Deventer, 1998.
- Dam, C.C. van; e.a., *Verzekering naar komend recht, preadvies van de Vereeniging 'Handelsrecht' en de Vereniging voor Verzekeeringwetenschap*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1995.
- Dorhout Mees, T.J.; B. Wachter, *Schadeverzekeringsrecht*, 4e druk, Zwolle, Tjeenk Willink, 1967.
- Dunné, J.M. van, *Verbintenissenrecht, deel 2, onrechtmatige daad, overige verbintenissen*, 3e druk, Deventer, Kluwer, 1997.
- Een gezamenlijk persbericht van de Koninklijke Nederlandse Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst (KNMG), Verbond van Verzekeraars, Breed Platform Verzekerden en Werk en de Nederlandse Patiënten/Consumenten Federatie (NP/CF), 'Overeenstemming bestrijding van fraude met gezondheidsgegevens', 29 november 1999.
- Eijk-Graveland, J.C., *Verzekeerbaarheid van opzet in het schadeverzekeringsrecht*, Deventer, Tjeenk Willink, 1999.
- Graaf, P.S. de, 'Subrogatie van de schadeverzekeraar', *Nederlands Juristen Blad* 1974 /34, p. 1099 - 1101.
- Hartlief, T., *Ieder draagt zijn eigen schade, Enige opmerkingen over de fundamente van en de ontwikkelingen in het aansprakelijkheidsrecht*, Rede, Deventer, Kluwer, 1997.
- Hartlief, T.; Maanen, G.E. van, 'Regresrecht voor werkgever ter zake van loonbetalingen na letseltoebrenging door een derde', *Sociaal Recht*, 1996 /5, p. 125-129.
- Janssen, P.L.M., 'Verhaalsrechten in de sociale zekerheid', *Het VerzekeeringsArchief*, 1997 /4, p. 155-162.
- Kok, H.G.F.M. De, *Het regres*, Deventer, Kluwer, 1965.
- Koppen, P.J. van; M. Malsch, 'Hoe de verliezer wint', 'Executie van civiele vonnissen', *Nederlands JuristenBlad*, 1992 / 34, p. 1101- 1104.
- Koppen, P.J. van; M. Malsch, 'De waarde van civiele vonnissen'. In; Koppen, P.J. van, e.a. (red.), *Het hart van de zaak, Psychologie van het recht*, Deventer, GQ, 1997.
- Langemeijer, G.E., 'De praktische betekenis van de relativiteit der onrechtmatige daad', *NJB* 1940, p. 385-396.
- Ledeboer, D.H., *Het regt van den verzekeraar tegen derden; beschouwing van art. 284 K*, proefschrift Rijksuniversiteit te Leiden, z. uitg., 1927.
- Luttik, A.G., 'De verhaalbaarheid van door de verzekeraar gemaakte expertisekosten', *Verzekeerings-Archief* 1985 /4, p. 335 - 350.
- Maanen, G.E. van; P. Römers, *De tijdelijke regeling verhaalsrechten. Verhaalsmogelijkheden voor verzekeraars en uitkeringsinstanties*, Nijmegen, z. uitg., 1994.

- Mijnsen F.H.J., 'Subrogatie van de schadeverzekeraar in het ontwerp NBW', *Nederlands JuristenBlad* 1974 /13, p. 409 - 419.
- Mijnsen, F.H.J., *Regresrecht van de schadeverzekeraar*, Amsterdam, Scheltema & Holkema N.V., 1970.
- Mulder H.D.M., 'Opzettelijk veroorzaken' in het strafrecht en het aansprakelijkheidsverzekeringsrecht', *in de bundel*; Beginselen, Opstellen over strafrecht aangeboden aan G.E. Mulder, Arnhem, Gouda Quint, 1981.
- Mulder R.P., 'Dekt de verzekering de schade?', 'Kleine criminaliteit en schadevergoeding', *Nederlands JuristenBlad*, 1988 /6, p. 149 - 154.
- Mulder, S.J.A.M., *Subrogatie, Het verhaalsrecht van de verzekeraar volgens art. 284 K en art. 7.17.2.25 NBW*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1988. Proefschrift
- Netten J., 'Verzekering en Misbruik', 'Enige opmerkingen over het verzekeren van aansprakelijkheid krachtens het zgn. 2^e en 3^e misbruikontwerp', *TVVS* 1985 nr. 85/2, p. 29-36.
- Pestman, P.D., 'Het regres van de brandverzekeraar', *VA* 1969, p. 91-110.
- Polak, R.J., *Aanspraak en Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad*, Proefschrift, Zwolle, Tjeenk Willink, 1949.
- Scheltema, H.J.; F.H.J. Mijnsen; *Algemeen deel van het schadeverzekeringsrecht*, 4^e druk, Alphen aan den Rijn, Tjeenk Willink, 1991.
- Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP), *Informatie-uitwisseling tussen verzekeraars, politie en justitie*, Dordrecht, September 1995.
- Stichting Maatschappij, Veiligheid en Politie (SMVP), *Samen werken aan preventie door verzekeraars, politie en justitie bij woninginbraak*, Dordrecht, September 1997.
- Tjittes, Rieme-Jan, 'De premiejager', *Volkskrant* 20 november 1999, p. 3.
- Ubbink, J.W., *Ongevallen-, ziekengeld- en invaliditeitsverzekering*, Amsterdam, J.H. de Bussy, 1962.
- Veen, Th. L. van der, 'Subrogatie, eigen risico en de civiele vordering van de beledigde partij', *Verkeersrecht* 1958, p. 90-92.
- Verbond van Verzekeraars, 'Aanpak fraude, particuliere sector haalt overheid in', *Bondig* 16 november 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Aantal fraudemeldingen van verzekeraars bij verbondsloket stijgt snel', *Bondig*, 22 april 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Aanvallen!!! Of juist verdedigen?', *Welwezen* nummer 3.2000, p. 5-8.
- Verbond van Verzekeraars, 'Bedrijfsregeling Brandregres 2000', *Bondig* 30 december 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Bestrijding verzekeringsfraude', *Bondig*, 5 maart 1998.
- Verbond van Verzekeraars, 'De opzetclausule wordt aangescherpt', *Bondig*, 21 oktober 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Diefstal bromfietsen maakt verzekeraars kopschuw', *Welwezen* nummer 2.2000, p. 28-31.
- Verbond van Verzekeraars, 'Een beleid zonder preventie is een beleid zonder toekomst', *Welwezen*, September 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Euro 2000, Schade door voetbalrellen: Wie zal dat betalen?', *Welwezen* nummer 3 2000, p. 26 en 27.
- Verbond van Verzekeraars, 'Financieel rechercheren, Bestrijding verzekeringsfraude: wordt roep om meer informatie-uitwisseling eindelijk gehonoreerd?', *Welwezen*, april 1998.

- Verbond van Verzekeraars, 'Fraude bij verzekeringen pas te bestrijden als informatie uitgewisseld kan worden', *Welwezen*, maart 1997.
- Verbond van Verzekeraars, 'Fraudeaanpak: een stap verder', *Bondig* 1 november 2000.
- Verbond van verzekeraars, 'Fraudeloket Verzekeringsbedrijf: 55 miljoen in de knip gehouden', *Bondig*, 18 november 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Fraudeloket Verzekeringsbedrijf: overzicht eerste kwartaal 2000', *Bondig* 20 april 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Geef verzekeraars meer informatie', *Welwezen*, nummer 2 2000, p. 20-21.
- Verbond van Verzekeraars, 'Groot veiligheidsoffensief voor de jaren 2000-2004', *Bondig* 31 mei 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Het fraudeloket is nu open, Eerste honderd zaken al aangemeld', *Welwezen*, augustus 1998.
- Verbond van Verzekeraars, 'Marktvergadering Sector Schadeverzekering: "Criminaliteit in de bedrijfstak moeten we hard aanpakken"', *Bondig*, 17 juni 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Merendeel ondernemers in speelsteden houdt rekening met schade door EURO 2000', *persbericht*, Den Haag 9 juni 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Minister Van Boxtel praat met Verbondsbestuur over publiek-private samenwerking op het gebied van veiligheid', *Bondig* 24 februari 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Mr. E. Kist en mr. P. van de Geijn', 'Verzekeraars moeten nu verantwoordelijkheid nemen', *Welwezen*, oktober 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Niet te starten..., ... niet te stelen', *Welwezen*, september 1997.
- Verbond van Verzekeraars, 'OM positief over fraudebestrijding door verzekeraars', *Bondig*, 13 juli 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Opzet', *Persbericht*, Den Haag, 9 december 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Preventief EURO 2000 in!', *informatiefolder*.
- Verbond van Verzekeraars, 'Project Financieel Rechercheren in 1998', *Bondig*, 15 juli 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Project Melding Ladingdiefstallen', *Bondig*, 11 februari 1999.
- Verbond van Verzekeraars, 'Standaardpolismodel aansprakelijkheid voor particulieren: AVP 2000', *Bondig* 27 januari 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Traagheid follow-up van Justitie tast geloofwaardigheid Fraudeloket aan.', *Welwezen* maart 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Vademecum Fraudebestrijding en Fraudeprotocol Verzekeringsbedrijf verschenen.', *Bondig* 23 maart 2000.
- Verbond van Verzekeraars, 'Veiligheidscampagne 'Onverlichte fietser'', *Bondig*, 29 oktober 1998.
- Verbond van Verzekeraars, 'Verzekeraars geven gas, Terugdringen autocriminaliteit', *Welwezen*, September 1997.
- Verbond van Verzekeraars, 'Verzekeraars preventief het EK in', *Bondig* 18 mei 2000.
- Verbond van Verzekeraars, *Bondig*, 23 september 1999.
- Verbond van Verzekeraars, Euro 2000: verzekeraars moeten schade verhalen op daders', *Bondig* 31 mei 2000.
- Verbond van Verzekeraars, *Persbericht*, Den Haag, 24 november 1999.
- Verbond van Verzekeraars. 'Minister Peper tijdens Verbondscongres over veiligheid en criminaliteit: Verzekeringcijfers óók in integrale veiligheidsrapportage', *Bondig*, 2 december 1999.

- Verheugt, J.W.P.; B. Knottenbelt; R.A. Topping, *Inleiding in het Nederlandse recht*, 7^e druk, Arnhem, Gouda Quint, 1992.
- Visser, Ellen de, 'Geweldpleger kan schadeclaim verhalen op WA', *Volkskrant* 11 oktober 1999, p. 1.
- Volkskrant (ANP), 'Dader buitenspel bij verhalen van schade', *Volkskrant* 6 november 1999, p. 7.
- Volkskrant (auteur onbekend), 'Banken halen amper verhaal bij veroordeelde overvallers', *Volkskrant* 15 augustus 1990.
- Volkskrant (auteur onbekend), 'Niet alle schade in maatschappij kan vergoed', *Volkskrant* 12 oktober 1999, p. 3.
- Völlmar, H.F.A., *Het Nederlandse handels- en faillissementsrecht*, nieuwe gecombineerde uitgave, Haarlem, Tjeenk Willink, 1961.
- Wansink, J.H., *Acceptatie en naselectie bij verzekering, vrijheid in gebondenheid*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1990.
- Wansink, J.H., *De algemene aansprakelijkheidsverzekering*, tweede druk, Zwolle, Tjeenk Willink, 1994.
- Wery, P.L., *Hoofdzaken verzekeringsrecht*, 8^e druk, Deventer, Kluwer, 1995.
- Westermann, F.A.C., 'De subrogatie en de brandverzekeraar', *VA* 1955, p. 18-32.
- Wevelkate, Helma, 'Normen en waarden dan maar gewoon 't raam uit?', *Volkskrant* 16 oktober 1999, p. 17. (Ingezonden brief)
- Zeelenberg, 'Verschuivingen in de risicoverhoudingen', *VA* 1968, p. 2-7.

Overig.

- *Beleidsplan Nederlandse Politie (BNP)*, TK 1998 - 1999, 26 345, nr. 1.
- Commissie kleine criminaliteit, *Eindrapport van de Commissie kleine criminaliteit*, Den Haag 1986.
- *Het beleidsplan Samenleving en Criminaliteit*, TK 1985 - 1986, 18 995, nr. 2.
- *Integraal VeiligheidsProgramma*, TK 1999 - 2000, 26 604, nr. 1.
- *Nota Veiligheidsbeleid 1995 - 1998*, Den Haag, 1995.